

שאלות במתכונת הבגרות

במחשבה ומוסר

שאלון מס' 4281

כתה י"ב

(2 יחידות לימוד מתוך 5 יח"ל)

הוראות לנבחנת:

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון - ומפתח ההערכה:

בשאלון זה שני פרקים:

- (20% X1) - 20 נקודות

פרק ראשון - נושא בהשקפת היהדות

- (8% X10) - 80 נקודות

פרק שני - ספרים ומאמרים

סה"כ - 100 נקודות

חומר עזר מותר בשימוש: אין.

הוראות מיוחדות: אין.

ב ה צ ל ח ה !

שאלות מסודרות לפי ספרים ומאמרים – פרק שני

על פי מיקוד קיץ תש"ף

ספר הכוזרי

מאמר שלישי, סעיפים א'-כ"א

- "החסיד הוא האיש המפקח על מדינתו ומחלק לכל תושביה את מזונם, מספק צרכיהם ונוהג בהם בצדק. לא ירמה איש מהם, ולא יתן לאף אחד יותר מחלקו הראוי לו, כשנוזק לתושביו ימצאם מוכנים לשמוע דבריו"
א. כתבי את הנמשל למשל הזה, הסתייעי במלים המודגשות.
ב. איזה עיקרון שבהשקפה מבטא כאן המחבר?

(תשמ"ח)

ריה"ל, הכוזרי

- א. בין השאלות שהכוזרי שואל את החבר בעניין התפילה הוא שואל:
"ולמה [יצטרף היחיד בתפילתו עם הציבור]? הלא יותר טוב שיתפלל בחידות, ואז תהיה נפשו זכה ומחשבתו פנויה יותר."
כתבי שתיים מתשובותיו של המחבר.
ב. בהמשך אומר הכוזרי: "הדבר היחיד שהייתי טוען נגדכם, הוא מיעוט הזכרת עולם הבא בתפילותיכם".
החבר עונה בעזרת משל. מהו המשל, ומהו הרעיון המבוטא בו?

(תשמ"ט)

ריה"ל, הכוזרי

- "החבר: 'הנהגת עובד ה' על פי חוקי תורתנו, אינה דרך הפרישות וההבדלות מחיי העולם הזה"
א. בארי מדוע אין דרך ה' בפרישות, וכיצד מבסס החבר את דבריו על הפסוקים: "את מספר ימיך אמלא"
ו"והארכת ימים"?
ב. עם זאת קובע החבר, כי ישנם יחידים המתבדלים מחברת אנשים בעולם הזה.
ציני שתיים מהקבוצות, שאליהן משתייכים יחידים אלה. מדוע נוקטים הם דרך זו?

(תש"ף)

ריה"ל, הכוזרי

- "אמר החבר: האמת היא שיש יתרון לתפילת ציבור בגלל כמה סיבות" (סעיף י"ט)
א. החבר מבסס את דבריו על ידי השוואה למטר היורד על הארץ. הסבירי מה נלמד ממשל זה.
ב. במאמר זה מציין "הכוזרי" מספר תחומים בהם יש ליחיד "חובות ציבוריים".
ציני שלושה מן התחומים, והביאי דוגמה לכל תחום.

(תשנ"א)

ריה"ל, הכוזרי

- א. לדעת המחבר, רואה החסיד בתיפקוד איבריו הוכחה אמיתית להשגחת הבורא.
בארי כיצד.
ב. בהקשר לאותו עניין הוא קובע כי "עניין הבריאה אינו דומה לאומן המתקין, למשל, ריחיים..." מהו ההבדל?

(תשנ"ה)

ריה"ל, הכוזרי

- על יום השבת כותב הכוזרי: "ולנפש הוא מרפא... דומה הדבר לקרבן שהיה מביא יוב כל שבוע על בניו". (מאמר שלישי, ה')
א. מדוע זקוקה הנפש למרפא שמביאה השבת, לדעת ריה"ל?
ב. במה דומה השפעת השבת לקרבן שהיה מביא איוב?

(תשנ"ז)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

ריה"ל, הכוזרי

א. ריה"ל מסביר את יתרונות התפילה בציבור על פני תפילה ביחידות על ידי משל חיזוק הבית והחומות. כתבי את המשל ואת הנמשל.

ב. בהמשך דבריו על היחיד והכלל, ריה"ל מביא את משל הקזת הדם מן הזרוע המסרבת: מה ריה"ל מבקש ללמד ממשל זה על חובת היחיד כלפי הכלל?

(תשנ"ח)

ריה"ל, הכוזרי

א. "החסיד הוא המושל".

הסבירי את דברי ריה"ל אלה

ב. לפי ריה"ל, במה מיוחדת תפילת החסיד מתפילתם של אחרים?

(תשס"א)

ריה"ל, הכוזרי

ריה"ל מבחין בין שני סוגים של מצוות: "המעשים הידועים" וה"מעשים האלוקיים"

א. הסבירי כל אחד ממושגים אלה, והביאי דוגמה לכל אחד מהם, על פי דברי ריה"ל.

ב. מדוע יש צורך בצווי אלוקי ב"מעשים הידועים"?

(תשס"ד)

ריה"ל, הכוזרי

א. הכוזרי שואל: "למה יצטרף היחיד בתפילתו עם הציבור, הלא יותר טוב שיתפלל ביחידות...?"

מה הן תשובותיו של החבר על שאלה זו?

ב. כדי להסביר את מעלת התפילה בציבור, החבר משתמש במשל על מי שטרח לחזק את ביתו לבדו ולא רצה להשתתף עם בני המדינה בחיזוק החומות.

כיצד מסביר משל זה את מעלת התפילה בציבור?

(תשס"ו)

ריה"ל, הכוזרי

א. "אם יגניב שטן המחשבה אל ליבו (של החסיד) ספקות והרהורים, ויראה לו את העוול הנעשה בין הברואים... יגער בו השכל וישיב..."

מהו ה"עוול", ומה ישיב השכל על הרהורים אלה?

ב. נחום איש גמזו נהג לומר על כל דבר: גם זו לטובה.

בארי איזו השקפת מתבטאת באמירה זו, וכיצד השקפה זו משפיעה על אורח החיים של האדם.

(תשס"ח)

ריה"ל, הכוזרי

א. (1) למי מדמה החבר את "החסיד המושל"? פרטי את פעולותיה של דמות זו (שבמשל)

(2) פרטי על מה שולט החסיד

ב. נאמר על החסיד: "התפילה לנפש, כמו הגוף למזון". הסבירי דברים אלה.

(תש"ע)

ריה"ל, הכוזרי

א. מלך כוזר שואל: "ולמה יצטרף היחיד בתפילתו עם הציבור, הלא יותר טוב שיתפלל ביחידות...?"

לפי מלך כוזר מה היתרון של התפילה ביחידות?

ב. כתבי שני טעמים ליתרון של תפילת הציבור על תפילת היחיד, לפי ריה"ל?

ג. מדוע הוקדמה ברכת "חונן הדעת" לכל הבקשות? מדוע נסמכה לה ברכת התשובה?

ד. כדי להסביר את מעלת התפילה בציבור, החבר משתמש במשל על מי שטרח לחזק את ביתו לבדו ולא רצה להשתתף עם בני המדינה בחיזוק החומות.

כיצד מסביר משל זה את מעלת התפילה בציבור?

(תשס"ז, תשע"ה)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

ריה"ל, הכוזרי

- א. "החסיד הוא המושל".
הסבירי מדוע החסיד ראוי לתואר "מושל".
- ב. "החסיד מסדר את עדתו בסדר דומה שסידר משה רבינו את ישראל סביבות הר סיני".
הסבירי במה דומה ההתנהלות של החסיד להתנהלות של משה רבנו.
- ג. הסבירי מדוע "תפילת החסיד אינה תפילה שבשגרה".
- (תשע"ז)

ריה"ל, כוזרי

- לפי דברי החבר בספר הכוזרי, אדם שאינו חי לפי השקפה מסוימת- הנאותיו אינן אלא הנאות בהמיות.
- מהי השקפה זו?
 - למי דומה הנהנה החסר השקפה זו? הסבירי דימוי זה.
- (תשע"ט)

ריה"ל, הכוזרי

- א. בדברי החבר למלך כוזר הוא מבדיל בין "המעשים הידועים" ובין "המעשים האלוקיים".
הסבירי כל אחד מן המושגים האלה, והביאי דוגמא לאחד מהם.
- ב. "וראיתי שיש לאלוקים איזה סוד הגורם לקיומכם. הסוד הוא שמירת השבתות והמועדים".
כתבי שלושה הסברים של מלך כוזר לדברים אלה.
- (תשע"ט)

רמב"ם – פירוש המשנה

הקדמת רמב"ם לפירוש המשנה

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א. לפי רמב"ם, מדוע עשויה להיווצר מחלוקת בין חכמים בנוגע להבנת התורה?
- ב. על פי איזה עיקרון התורה מצווה להכריע, כאשר העניין שנוי במחלוקת בין החכמים?
- (תשנ"ז)

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א. "וכאשר מת ע"ה [משה] וכבר מסר ליהושע הפירושים שניתנו לו... ולא נפלה בו מחלוקת".
הסבירי מדוע לא נפלה בפירושים אלה מחלוקת.
- (תשנ"ח)

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א. "נמצא שכל העם שמעו אותו מקרא ארבע פעמים".
כיצד שמעו ארבע פעמים?
- ב. מה היה התפקיד של השרים שהתפזרו בכל בית ישראל בלימוד התורה?
- ג. בתורה כתוב שלפני פטירתו "הואיל משה באר את התורה הזאת" (דברים, א', ה').
מה היה עליו לבאר?
- (תשס"ט)

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א. תורה מגילה מגילה ניתנה
- תורה חתומה ניתנה
הסבירי את שתי הדעות בנוגע לכתיבת התורה.
- ב. "ואל יקשה עליך עניין משנה תורה, שמדבר בעד עצמו ואתחנן אל ה'".
הסבירי את הקושי שמציג רמב"ם בדברים אלה, וכתבי את תשובתו לקושי זה.
- ג. "כשעלה משה למרום מצאו לקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות".
לשם מה קשר הקב"ה כתרים לאותיות?
- (תשע"א)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א. פרטי מה נתן ה' למשה בהר סיני
- ב. לצורך מה הקהיל משה את העם בראש חודש שבט?
- ג. כיצד נוצרו מחלוקות בהלכה לאחר מותו של משה רבינו?

(תשע"ה)

רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א. "נמצא שכל העם שמעו אותו מקרא ארבע פעמים".
ממי שמע העם את המקרא בכל אחת מן הפעמים?
- ב. לשם מה הקהיל משה רבנו את העם בחודש שבט לפני מותו?
- ג. על דרך מסירת התורה מדור לדור כתב הרמב"ם "וכל דור היה עושה דברי קודמיו ליסוד...".
הסבר אילו דברים מדברי הדור הקודם נעשו ליסוד בעבור הדור שאחריו, וכתוב למה שימשו דברים אלו יסוד.

(תשע"ח)

שמונה פרקים לרמב"ם

רמב"ם, שמונה פרקים

"אי אפשר שיהא האדם מראשיתו בטבעו בעל מעלה או בעל מגרעת... אבל אפשר שיהא אופיו בטבעו מוכן למעלה או מגרעת".

- א. בארי את המילים המודגשות בהקשרן למשפט.
- ב. מדוע "אי אפשר שיהא האדם מראשיתו בטבעו בעל מעלה או בעל מגרעת"?
- ג. מהי הדעה האחרת שרמב"ם דוחה בדבריו אלה, ומי הם בעלי דעה זו?

(תשמ"ו)

רמב"ם, שמונה פרקים

"ולא תרחיק היות חסרון קצת המידות ממעט ממדרגת הנבואה, שאנחנו מצינו קצת פחיתויות המידות ימנעו הנבואה לגמרי... (פרק ז')."
ציני שלוש פחיתויות המונעות את הנבואה לגמרי, ושלוש אשר רק ממעטות את דרגתה.

(תש"ן)

רמב"ם, שמונה פרקים

"פעולות האדם מסורות לו, אין מכריח אותו בהן". (פרק שמיני)
א. כתבי שלש מן ההוכחות שמביא רמב"ם לקביעה זו.
ב. באילו מחלקי הנפש פועלת הבחירה החופשית?

(תשנ"ב)

רמב"ם, שמונה פרקים

- א. הרמב"ם קובע כי יש שהחסיד עדיף מהכובש את יצרו, ויש שהכובש את יצרו עדיף מחסיד.
הסבירי והדגימי קביעה זו של רמב"ם.
- ב. כיצד מוכיח רמב"ם את שיטתו מדברי חז"ל: " רבן שמעון בן גמליאל אומר לא יאמר אדם אי אפשר לאכול בשר בחלב, אי אפשר ללבוש שעטנז, ... אלא אפשרי ומה אעשה ואבי... גזר עליי?"

(תשנ"ח)

רמב"ם, שמונה פרקים

- א. בתחילת הפרק השמיני כותב רמב"ם: "אי אפשר שיהא האדם מראשיתו בטבעו בעל מעלה או בעל מגרעת... אבל אפשר שיהא אופיו בטבעו מוכן למעלה או מגרעת...".
בארי את דבריו.
- ב. רמב"ם מוכיח מהתורה ומהסברא השכלית ("הוכחות אמיתיות") שיש לאדם בחירה חופשית. כתבי שלוש מהוכחותיו.

(תש"ס)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמב"ם, שמונה פרקים

- א. באילו חלקים מחלקי הנפש נמצאים המרי והמשמעת התורניים (העבירות והמצוות), ובאילו חלקים הם אינם נמצאים? נמקי את תשובתך על פי רמב"ם.
- ב. "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות ל"ג, ע"ב) כיצד רמב"ם מבאר מאמר זה?

(תשס"ג)

רמב"ם, שמונה פרקים

"דע שדבר מוסכם הוא מתורתנו ופילוסופיית יוון... שכל פעולות האדם מסורות בידו"

- א. כתבי שלוש מההוכחות השכליות של רמב"ם למשפט זה.
- ב. כיצד רמב"ם מסביר את דברי חז"ל "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", כך שלא יסתרו את עיקרון הבחירה החופשית?

(תשס"ה)

רמב"ם, שמונה פרקים

- א. לדעת רמב"ם, מדוע "אין הנבואה שורה אלא על חכם, גיבור ועשיר"?
- ב. בנוגע לקבלת הנבואה, רמב"ם מבחין בין המעלות השכליות לבין המעלות המידותיות. מהי ההבחנה?
- ג. אילו מידות מונעות מהאדם את היכולת להתנבא? כתבי הוכחה של רמב"ם בנוגע למידה אחת.

(תשס"ז)

רמב"ם, שמונה פרקים

- א. רמב"ם מבאר את "חוק הריפוי וסודו" בנוגע לתיקון המידות. הסבירי את החוק הזה באמצעות דוגמא.
- ב. רמב"ם אומר שהחסידיים נוהגים "לפנים משורת הדין". הסבירי את דרך החסידיים.
- ג. (1) לפי רמב"ם, מה עשו "מקצת אנשים מן החסידיים"?
(2) כתבי סיבה אחת מדוע הם עשו זאת.

(תשס"ט)

- ד. לפי רמב"ם בשמונה פרקים, מהם שני המצבים בהם תיחשב התבודדות מבני אדם למעשה טוב?

(תשע"ד)

רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ג'

"אמרו הקדמונים שיש לנפש בריאות וחולי כמו שיש לגוף בריאות וחולי".

- א. הסבירי מהי בריאות הנפש, ומהו חולי הנפש.
- ב. פרטי את ההקבלות בין חולי הגוף ובין חולי הנפש.

(תשע"א)

רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ז'

- א. הסבירי לפי רמב"ם, את מאמר חז"ל על נבואת משה ש"הסתכל באספקלריה המאירה".
- ב. הביאי אחת מהראיות של רמב"ם שאפשר להיות נביא גם בלי כל ה"מעלות המידותיות".
- ג. אלו "מגרעות מידותיות" מונעות נבואה? הביאי ראיה לאחת מהן.

(תשע"ג)

רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ה'

- א. רמב"ם כותב בפרק חמישי: "ולפי דרך זו למלאכת הרפואה ענין רב מאד במעלות ובידיעת ה'...". לאיזו דרך הכוונה, וכיצד מלאכת הרפואה נמצאת מסייעת בעבודת ה'?
- ב. כיצד יתכן, שהנהגתו של אדם תמיד לפי התועלת, ובכל זאת אינו בעל מעלה?

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ו'

- א. לפי רמב"ם, מהו ההבדל בין החסיד לכובש את יצרו?
ב. 1. שלמה המלך אמר "נפש רשע אַתָּה רע", וחז"ל אמרו "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו".
הסבירי את הסתירה שבין שני המאמרים האלה, וכתבי כיצד רמב"ם מתרץ אותה
2. הסבירי כיצד רמב"ם מחזק את תירוצו מדקדוק בלשון חז"ל על הדברים שלא ראוי לאדם לומר בנוגע לאיסורים מהתורה.

(תשע"ד)

רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ח'

- א. לפי רמב"ם, הסבירי את ההשפעה של התכונות שהאדם נולד איתן על מידותיו של האדם.
ב. לפי רמב"ם, צייני מה הן "ההזיות שבודים אותם בעלי משפטי המזלות", וכתבי טענה אחת של רמב"ם הסותרת את דעתם של בעלי משפטי המזלות.
ג. לפי רמב"ם, הסבירי את הביטוי של חכמים: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

(תשע"ו)

רמב"ם, שמונה פרקים, פרקים א'-ב'

- א. בארי מהי רפואת הנפש, והסבירי מה משותף לרופא הנפש ולרופא הגוף.
ב. צייני את חמשת חלקי הנפש, לפי הרמב"ם.
ג. כתבי באילו מחלקי הנפש קיימים לפי הרמב"ם "המרי והמשמעת התורניים", ובאילו מחלקי הנפש הם אינם קיימים. הסבר כיצד הרמב"ם מבסס את קביעתו.
ד. בנוגע לאיזה חלק מחלקי הנפש יש "מבוכה"? הסבירי מדוע.

(תשע"ז)

רמב"ם, שמונה פרקים פרק ח'

- א. "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים".
על פי הרמב"ם, הסבר מה הם הדברים ש"בידי שמים", ומה הם הדברים שבידי אדם.
ב. על פי הרמב"ם, הפירוש לביטוי "הכול בידי שמים" מבוסס על כמה הוכחות הגיוניות. כתוב שתיים מהן.

(תשע"ח)

רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ו'

- א. בתחילת דבריו הביא הרמב"ם דעה זו: "החסיד יותר נעלה ומושלם מן הכובש את יצרו".
(1) על פי דעה זו, הסבר מדוע החסיד נעלה יותר מן הכובש את יצרו.
(2) הסבר כיצד מאמר חז"ל "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" סותר לכאורה דעה זו.
ב. (1) הסבר מהן "מצוות שמעיות" ומה הן "מצוות שכליות".
(2) הסבר כיצד הרמב"ם מיישב את הסתירה המוזכרת בתת סעיף א(2).

(תשע"ח)

רמב"ם, שמונה פרקים פרק ה'

- בנוגע למי כתב הרמב"ם בפרק חמישי של שמונה פרקים, כי בשל מעשה שעשה "הוא והבהמה שוויין"?
(תשע"ט)

רמב"ם שמונה פרקים

- א. "אמרו קדמונים שיש לנפש בריאות וחולי כמו שיש לגוף בריאות וחולי".
כתבי שני עניינים שבהם חולי הנפש דומה לחולי הגוף.
ב. "כאשר ראו הסכלים את החסידים האלו שעשו פעולות אלו ולא ידעו את כוונתם... ונהגו בהם".
(1) על פי הרמב"ם, מה הן הפעולות שנקטו החסידים?
(2) מדוע נקטו גם הסכלים פעולות אלו?
(3) הסבירי מדוע שלל הרמב"ם את מעשיהם של הסכלים.

(תשע"ט)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

י"ג עיקרי אמונה

רמב"ם, י"ג עיקרי אמונה

- א. בעיקר השני כותב רמב"ם :
"והוא שזה (הקב"ה) עילת הכל – אחד... ולא כדבר האחד המורכב, שהוא מתחלק לאחדים רבים".
בארי את המילים המודגשות בקו.
- ב. בעיקר השלישי אומר רמב"ם כי אצל הקב"ה אין תנועה או מנוחה.
כתבי את נימוקו לדברים אלה, והסבירי מדוע נאמר בתורה ביטוי כגון "וינח ביום השביעי".
- ג. לגבי אחדות ה' כותב רמח"ל "והנה באמת הדרך הזה רחוק מהשגותינו וציריננו" – מדוע?

(תשנ"ח)

רמב"ם, י"ג עיקרי אמונה

- א. רמב"ם כותב שאין ראוי לעבוד את מלאכים ואת הכוכבים ולהתפלל אליהם,
"לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם".
כיצד דבריו אלו מנמקים שאין ראוי להתפלל אליהם?
- ב. לאור דברי רמב"ם, כיצד יש לפרש את תפילתו של יעקב "המלאך הגואל אותי...?"

(תשס"ה)

רמב"ם, י"ג עיקרי אמונה

- א. "אני מאמין... שהבורא, יתברך שמו, גומל טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו".
מהו הגמול הטוב ומהו העונש, לפי רמב"ם?
- ב. מדוע מבטיחה התורה גמול בעולם הזה?

(תשס"ז)

רמב"ם, י"ג עיקרי אמונה

- א. בעל ספר העיקרים מבאר את התואר "קדמון" שבו מכונה הקב"ה: "שם הקדמון הנאמר עליו יתברך אינו נאמר בצירוף אל דבר אחר".
הסבירי דברים אלה, וכתבי מדוע הוא מסביר כך.
- ב. את הפסוק "בראשית ברא אלוקים" מבאר הגר"א: "גם את ה'בראשית' ברא אלוקים".
הסבירי את דברי הגר"א.

(תשס"ט)

רמב"ם, י"ג עיקרי אמונה

- לפניך ציטטות הסותרות, לכאורה, יסודות מן האמונה. צייני את יסוד האמונה המדובר, והסבירי מדוע מקור זה אינו סותר אותו.
- א. "וינח ה' ביום השביעי"
ב. "המלאך הגואל אותי... יברך את הנערים"
ג. אליהו בהר הכרמל שהקריב עולות מחוץ לירושלים

רמב"ם, י"ג עיקרי אמונה, העיקר השמיני

- א. מדוע ניתנה התורה לעיני שש מאות אלף איש? עני לפי ההסבר של הרמב"ם, ולפי ההסבר של בעל העיקרים..
- ב. לפי רמב"ם, על מי נאמר "כי דבר ה' בזה"?
- ג. מדוע לא פתחה התורה במלים "וידבר אלקים אל משה את כל הדברים האלה לאמר"?

(תשע"ד)

רמב"ם, י"ג עיקרים, העיקר האחד עשר

- א. מהו "הגמול הגדול" של אדם המקיים את מצוות התורה, ומהו "עונשו החמור" של אדם שעובר עליהן?
- ב. מה מוכיח הרמב"ם מתשובתו של ה' למשה רבינו "מי אשר חטא לי וכו"?"
- ג. על פי חז"ל, אין שכר על המצוות בעולם הזה, אולם בתורה מובטח לשומרי מצוות שובע, שלום וריבוי כסף וזהב. על פי הרמב"ם, מהו התירוץ לסתירה זו?

(תשע"ח)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמב"ם, י"ג עיקרים

- א. על פי הרמב"ם, מה הם התנאים המכשירים את האדם לקבל נבואה?
- ב. נבואת משה רבנו נבדלה מנבואת שאר הנביאים. כתבי שלושה הבדלים ביניהן.
- ג. הסבירי כיצד האמונה באמיתות של נבואת משה רבנו מוכחת ממעמד הר סיני.

(תשע"ט)

רמב"ם – משנה תורה

הלכות יסודי התורה – פרק חמישי

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

"אבל שלש עבירות אלו [עבודה זרה, שפיכות דמים וגילוי עריות] אם אמר לו [הגוי]: עבור על אחת מהן או תיהרג – יהרג ואל יעבור" (רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פרק ה' הלכה ב')

- א. מהם המקורות ההלכתיים שמביא הרמב"ם, מהם לומדים הלכה זו לכל אחת מן העברות?
- ב. יש שגם על שאר המצוות שבתורה נאמרה ההלכה: "יהרג ואל יעבור". מהם המקרים בהם נאמרה ההלכה? מהו הטעם להלכה זו?

(תשמ"ב)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. על אלו שלש עבירות נאמר "יהרג ואל יעבור"?
- ב. באלו תנאים חייב יהודי למסור את עצמו על קידוש ה' על כל המצוות?
- ג. מסר יהודי את עצמו על קידוש ה' בתנאים שאינם מחייבים זאת. על איזו מצות עשה עבר על-פי רמב"ם?

(תשמ"ז)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. מה דינו של אדם, שעל פי הדין צריך "לעבור ולא ליהרג" ובחר ליהרג?
- ב. מהי הגדרתו של רמב"ם לאדם, שעל פי הדין צריך "ליהרג ולא לעבור" ובחר לעבור, ומה דינו בבית דין של מטה?

(תשנ"ה)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. הסבירי מהו חילול ד' על ידי כל אדם ומהו חילול ד' על ידי אדם גדול בתורה.
- ב. מהו "חילול ד' ברבים"?
- ג. על איזו התנהגות כותב רמב"ם: "הרי זה מקדש את ד'?"

(תשנ"ו)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. כתבי את הכללים לדין "יהרג ואל יעבור".
- ב. כיצד צריך לנהוג תלמיד חכם כדי להימנע מלעבור על חילול שם ד'?

(תשס"ב)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. מי נקרא "מחלל את השם", ומי נקרא "מחלל את השם ברבים", ואת מה רמב"ם מכנה "דברים אחרים שהם בכלל חילול השם"?
- ב. באיזה אופן מותר ליהנות מאיסורים אפילו שלא בשעת סכנה, ועל אילו איסורים לא חל כלל זה?

(תשס"ה)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. באיזה מצב מקיימים את הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל"?
- ב. באלו מקרים האדם מצווה לקיים "וחי בהם"?
- ג. כתבי שלוש דוגמאות לפעולות המוגדרות חילול ה' בגלל מי שעשה אותן.
- ד. לפי רמב"ם בהלכות יסודי התורה, באיזה אופן מותר לחולה, אף שאין בו סכנה, לאכול מאכיס אסורים?
צייני אלו מאכלים לא הותרו לחולה אף באופן זה? (תשע"ד)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

מה לומד רמב"ם מהציטטות הבאות:

- א. "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כ"ב, ל"ב)
- ב. "אספו לי חסידי כורתני בריתי" (תהלים נ' ה')
- ג. "ושמתי אני את פני באיש ההוא" (ויקרא כ' ה')
- ד. "כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו... כן הדבר הזה" (דברים כ"ב כ"ו)

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

תארי את התנאים למצב בו מותר:

- א. למסור יהודי למיתה בידי גויים.
- ב. להאכיל חולה חמץ בפסח.
- ג. לעבור על שמירת שבת כשגוי אונס על קיום מצוות.

כתבי מתי אסור:

- א. להאכיל חולה שאינו מסוכן במאכל שאין בו הנאה לחיך.
- ב. לרפא חולה מסוכן באיסור
- ג. לעבור על מצוה בשעה שגוי אונסו והזמן אינו שמד, ולא אחת מ-ג' עברות חמורות.

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. מה ההבדל בדינו של מי שעבר ולא נהרג בשעה שהיה צריך לההרג ולא לעבור, לדינו של מי שהתרפא בדרך איסור כשהיה אסור לו להרפא בדרך זו.
- ב. מיהו היהודי עליו נאמר: "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מ"ט ג')

רמב"ם, הלכות יסודי התורה

- א. מה הם שני במצבים שבהם מצווה להיהרג ולא לעבור אפילו על מצוה אחת מכל מצוות התורה?
- ב. "ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם".
- הבא דוגמה אחת ל"דברים אחרים" (שאינם עבירות), והסבר מדוע הם בכלל חילול השם.
- ג. אדם שהיה עליו להיהרג ולא לעבור (כגון בשלוש העבירות החמורות), אך עבר ולא נהרג- מה דינו? (תשע"ח)

רמב"ם, הלכות מלכים – פרקים י"א, י"ב

- "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם... אלא עולם כמנהגו נוהג... אין בין העולם הזה לעולם הבא אלא..." (רמב"ם, הלכות מלכים, הלכות א-ב)
- א. הסבירי "עולם כמנהגו נוהג" בהקשרו.
 - ב. מהן התמורות אשר יחולו בימות המשיח?

(תשמ"ט)

רמב"ם, הלכות מלכים

- א. את מי מכנה רמב"ם "משיח ראשון" ואת מי – "משיח אחרון"?
- ב. מהי ההוכחה לביאת המשיח מפסוקי "עיר מקלט"?
- ג. לפי רמב"ם, מהן הפעולות שבאמצעותן יהיה מלך מבית דוד בחזקת מלך המשיח, ומהן הפעולות שבאמצעותן יוכח שהוא משיח בוודאי?

(תשנ"ב, תשנ"ו)

רמב"ם, הלכות מלכים

- א. צייני שלושה מתפקידיו של מלך המשיח.
 - ב. על ימות המשיח נאמר: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה, י"א, ט').
- באילו תנאים יתגשם מצב זה?

(תשס"ב)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמב"ם, הלכות מלכים

- א. על הפסוקים "וגר זאב עם כבש ונמר עד גדי ירבוך... ואריה כבקר יאכל תבן" (ישעיה, י"א, וי-ז')
אומר רמב"ם שהם "משל וחידה".
כתבי את הנמשל של כל אחד מהמשלים המודגשים.
ב. מהו תפקידו של אליהו הנביא?
ג. מדוע נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח?

(תשס"ד)

רמב"ם, הלכות מלכים

- א. על מי אומר רמב"ם שאינו אלא "בחזקת שהוא משיח" ולא "משיח בוודאי"?
ב. על ימות המשיח נאמר "מלאה הארץ דעה את ה'".
לדעת רמב"ם מה יביא למצב זה?

(תשס"ו)

רמב"ם, הלכות מלכים

- א. רמב"ם מבחין בין "משיח ודאי" לבין מי שהוא "בחזקת משיח". הסבירי את ההבחנה שלו.
ב. "בימי מלך המשיח יתייחסו כולם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו"
הסבירי מה יעשה המשיח באמצעות רוח הקדש שתנוח עליו?
ג. לפי רמב"ם, מדוע התאוו החכמים והנביאים לימות המשיח?

(תשע"ו)

מפירושי רמב"ן על התורה

חשיבותה של ארץ ישראל

פירוש רמב"ן לתורה, ויקרא, י"ח, כ"ה

- א. לפי רמב"ן, מה השוני בין הנהגת ד' בכל העולם לבין הנהגתו בארץ ישראל?
ב. "והנה קידש העם היושב בארצו".
במה קידש ד' את עם ישראל בארץ ישראל?

(תשנ"ט)

פירוש רמב"ן לתורה, ויקרא, י"ח, כ"ה

- "יכתוב: 'ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה... אני ד' אלוקים אשר הבדלתי אתכם מן העמים'".
א. לפי רמב"ן, מהו הייחוד של ארץ ישראל (בהשוואה לארצות אחרות) מבחינת היחס של ד' אליה?
ב. לפי רמב"ן, מהו הייחוד של ארץ ישראל מבחינת היחס של הארץ לעם ישראל היושב בה?

(תשס"א)

פירוש רמב"ן לתורה, ויקרא, י"ח, כ"ה

- א. בארי את המלים המודגשות בקו: "ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו" (לשון רמב"ן)
ב. מדוע ניתנה ארץ ישראל לעם ישראל?
ג. לדעת רמב"ן מהי מטרת רוב המצוות?

(תשס"ג)

פירוש רמב"ן לתורה, ויקרא, י"ח, כ"ה

- א. על פי רמב"ן, מה ההבדל בין היחס של ה' לישראל ובין היחס של ה' לשאר העמים?
ב. מדוע דווקא ארץ ישראל אינה סובלת עובדי עבודה זרה ומגלי עריות?

(תשס"ה)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

פירוש רמב"ן לתורה, ויקרא, י"ח, כ"ה

- א. "הנה העריות חובת הגוף ואינן תלויות בארץ".
הסבירי מה הקושי שרמב"ן מעורר בדבריו אלה.
- ב. לפי רמב"ן, מהו ההבדל בין הנהגת ה' בכל העולם ובין ההנהגה שלו בארץ ישראל?
- ג. "הנה קידש את העם היושב בארצו". במה קידש ה' את עם ישראל בארץ ישראל?

(תשע"ו)

שילוח הקן

רמב"ן " כי יקרא קן ציפור לפניך"

- א. רמב"ן מביא את הפס' ממשלי: "כל אמרת אלוך צרופה". כדי להסביר את טעם המצוות. הסבירי דבריו.
- ב. הביאי הוכחה של רמב"ן לכך שהמצוות נתנו למעננו.
- ג. כיצד מוכיח רמב"ן, שלא יתכן שטעם מצוות שילוח הקן ו - "אותו ואת בנו" הוא רחמים על בעה"ח?

פירוש רמב"ן לתורה, דברים, כ"ב, ו'

- א. "כי יקרא קן ציפור לפניך" (דברים כ"ב ו')
- מהו הטעם של מצווה זו, לפי רמב"ן?
- ב. חזל אמרו: "וכי מה אכפת לו להקב"ה בין שוחט מהצאור לשוחט מן העורף, הא לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות".
- הסבירי את המשפט המודגש בקו בהקשרו.

(תשנ"ט)

פירוש רמב"ן לתורה, דברים, כ"ב, ו'

- א. "גם זו מצוה מבוארת מן 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד'".
- לפי רמב"ן, הסבירי מה המשותף בין מצות "שילוח הקן" לבין מצות "אותו ואת בנו וכו'".
- ב. מהי המחלוקת בין רמב"ם לרמב"ן בעניין הטעם למצות שילוח הקן?

(תשס"א)

פירוש רמב"ן לתורה, דברים, כ"ב, ו'

- א. מה הם הטעמים למצוות "שילוח הקן" על פי רמב"ם, ומה הם הטעמים לכך על פי רמב"ן?
- ב. על דברי חכמים: "האומר על קן ציפור יגיעו רחמין [...] משתיקין אותו", אומר רמב"ן: "לפי שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות". מה רמב"ן לומד ממאמר חז"ל על יחס ד' לבעלי חיים ועל ייעודם?

(תשס"ב)

פירוש רמב"ן לתורה, דברים, כ"ב, ו'

- א. "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות".
כיצד מבאר רמב"ן מאמר חז"ל זה?
- ב. (1) מהו הטעם למצוות "שילוח הקן" ולמצוות "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", על פי דברי רמב"ם במורה נבוכים, ועל פי דברי רמב"ן?
- (2) מהי המחלוקת בין רמב"ם לרמב"ן בעניין הטעם למצות שילוח הקן?

(תשס"ז)

פירוש רמב"ן לתורה, דברים, כ"ב, ו'

- א. הסבירי את שלושת הטעמים למצוות שילוח הקן, המובאים בדברי רמב"ן.
- ב. איזה טעם נכון יותר לדעת רמב"ן, ומדוע?

(תשס"ט)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

פירוש רמב"ן לתורה, דברים כב', ו'

- א. על הפסוק "כי יקרא קן ציפור לפניך" כתב הרמב"ן: "גם זו מצוה מבוארת", הסבירי למה כוונתו בדברים האלה.
- ב. כתבי את ההסבר למצוות שילוח הקן שהרמב"ן מביא מדברי הרמב"ם ב"מורה נבוכים".
- ג. לפי הרמב"ן, כתבי את שלוש התועלות שיש לאדם מקיום מצוות התורה.
- ד. על פי איזו מן התועלות שכתבת מבאר הרמב"ן את מצוות שילוח הקן?
(תשע"ז)

דרשות הר"ן

הדרוש השישי: מתחילת המאמר ועד למלים: "כי הכוונה היא העיקר במצוות"

דרשות הר"ן

- על ענין התשובה, אומר רבנו נסים גירונדי בדרוש השישי: "אינו רוצה מאיתך רק כשרון המעשה, והוא עשות משפט... והם דברים קלים מאד... [ודבר זה] הוא לרעת הרעים שאינם מתעוררים עליה..."
- בהמשך, מפרש הר"ן את הפסוק "כי שירים דרכי ה'", וצדיקים ילכו בס' ופושעים יכשלו בס' (הושע י"ד, י')
- א. איזה דבר, לדעת הר"ן הוא "לרעת הרעים", ומדוע?
- ב. כיצד הוא מפרש את המלים "ופושעים יכשלו בס'?"

דרשות הר"ן

חז"ל אמרו: "הרהורי עבירה קשין מעבירה"

- א. הסבירי את דברי חז"ל
- ב. מדוע הרהורים קשים מן העבירה עצמה?
- ג. לפי הסברו של הר"ן, כיצד מבינים את מאמר חז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות?"

(תשמ"ה)

דרשות הר"ן

- א. כיצד מאר הר"ן בדרוש השישי את גודל הניסיון שהיה במעשה עקידת יצחק?
- ב. בהמשך לעניין העקידה הוא כותב: "וכמה פינות נתקיימו במעשה הנכבד הזה: הראשון, עניין אהבת השם... בלב אהביו... והשנית, שאין בנבואת הנביאים שום ספק אם בא העניין מאיתו יתברך... השלישי אמונת ההשארות..."
- הסבירי את ה"פינות" האלו וכיצד משתמעת כל אחת מהן מעניין העקידה.
- ג. בעניין הבטחון בה' יתברך הוא כותב בהמשך דבריו: "כי אין ספק כי הסיבות הפועלות באיש, כל אשר יוסיפו קורבה יחלש כוחם בהצלת האיש ובהקל רעתו, וההפך כפי רחם ממנו." הסבירי את הרעיון הזה והדגימי אותו.

(תשמ"ט)

דרשות הר"ן

- "אבל אחר שהקל השי"ת בעניין התשובה, איזה התנצלות [תרוץ] ימצא מי שאינו מתעורר עליה. והוא אמרם ז"ל (סוכה נ"ב ב') בכיוצא בזה: 'רשעים נדמה להם כחוט השערה ואומרים היאך לא יכולנו לפסוק חוט השערה הזה?' (הדרוש השישי)
- א. מהי ההקלה שהקל ה' במעשה התשובה? איזה תרוץ יכול היה להיות לרשעים, אלמלא הקלה זו?
- ב. כיצד מבאר הר"ן את העובדה, שלמרות ש"ישרים דרכי ה'", בכל זאת, "פושעים יכשלו בס'?"

(תשנ"א)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

דרשות הר"ן

"קח נא את בנך, את יחידך" (בראשית כ"ב, ב')

- א. מה לומד הר"ן מפסוק זה על נסיונו של אברם בפרשת העקידה?
ב. לפי הר"ן, אחד הדברים שמעשה העקדה מעיד עליהם הוא השארות הנפש. הסבירי.

(תשנ"ב)

דרשות הר"ן

א. על החסד שבתשובה כותב הר"ן: "והיא לרעת הרעים שאינם מתעוררים עליה".
בארי את דבריו

- ב. לפי דבריו אלו, מפרש הר"ן את מאמר חז"ל: "רשעים נדמה להם כחוט בשערה". הסבירי את פירושו.
(תשנ"ג)

דרשות הר"ן

- א. "חביבין עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה"
מהם 'דברי דודים', מהי 'יינה של תורה', ומדוע חביבין הראשונים יותר מהאחרונים?
ב. בהמשך דבריו מבאר הר"ן גם את מאמר חז"ל: "הרהורי עבירה קשין מעבירה".
מדוע זה כך, לדבריו?

(תשנ"ה)

דרשות הר"ן

- א. לפי השכל האנושי, מה היה האדם צריך לעשות כדי שיתכפרו לו עוונותיו?
ב. מהו החסד הנפלא שהעניק ד' למתעוררים בתשובה, ומדוע חסד זה הוא לרעת אלה שאינם מתעוררים בתשובה?

(תשנ"ו)

דרשות הר"ן

- על ענין התשובה, אומר רבנו נסים גירונדי בדרוש השישי: "אינו רוצה מאיתך רק כשרון המעשה, והוא עשות משפט... והם דברים קלים מאד... [ודבר זה] הוא לרעת הרעים שאינם מתעוררים עליה..."
בהמשך, מפרש הר"ן את הפסוק "כי שירים דרכי ה'", וצדיקים ילכו בס' ופושעים יכשלו בס' (הושע י"ד, י').
א. איזה דבר, לדעת הר"ן הוא "לרעת הרעים", ומדוע?
ב. כיצד הוא מפרש את המלים "ופושעים יכשלו בס'?"

דרשות הר"ן

- א. כיצד הר"ן מוכיח, ממעשה רבי חנינא והערוד, שהצדיק שקול כנגד כל העולם?
ב. מה הר"ן לומד מן המילים: "רחמנא לבא בעי", בנוגע לשלמות האדם?

(תשנ"ח)

דרשות הר"ן

- בהקשר למעשה העקדה כותב הר"ן: "וכמה פינות נתקיימו במעשה הנכבד הזה".
כתבי שניים מיסודות האמונה שמפרט הר"ן, הנלמדים ממעשה העקידה, והסבירי כיצד כל אחד נלמד מהם.
(תשנ"ט)

דרשות הר"ן

- א. בהקשר למצות התשובה מצטט הר"ן את הפסוק: "הכרתי גויים נשמו פנותם החרבתי חוצותם ... נצדו עריהם מבלי איש" (צפניה ג' ו').
לפי הר"ן, מה אפשר ללמד מפסוק זה על דרכי ה' בעולם?
ב. הר"ן מביא שלושה נימוקים לדברים שאמר: "...אין ספק שכל משכיל ראוי להקדים רפואת הנפש (דהיינו תשובה) על רפואת הגוף". כתבי את נימוקיו.

(תשס"א)

דרשות הר"ן, הדרוש השישי

"הרהורי עברה קשין מעברה" (על פי יומא, דף כ"ט, ע"א).

- א. כיצד הר"ן מפרש מאמר זה, ולאור פירושו – מהו העיקר בקיום המצוות?
(תשס"ה)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

דרשות הר"ן, הדרוש השישי

- א. "דרש רב שמלאי: שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו למשה מסיני, בא דוד והעמידן על אחת עשרה... בא ישעיהו והעמידן על שש".
הסבירי, על פי הר"ן, מה עשו דוד וישעיהו, ומדוע ראו צורך לעשות כן.
ב. הרמב"ם והר"ן נחלקו על הדרך שבה זוכה האדם לעולם הבא. הסבירי את שיטת הרמב"ם.
(תשס"ז)
- ג. מדוע לא גילתה התורה את שכרן של המצוות?
(תשמ"ח)

דרשות הר"ן

- א. מה הם הטעמים שמביא הר"ן לכך שרפואת הנפש קודמת לרפואת הגוף?
ב. מה ההבדל בין רפואה על ידי ה' לבין רפואה על ידי בשר ודם?
ג. הסבירי מה הר"ן מוכיח ממעשה רבי חנינא והערוד.
(תש"ע)

דרשות הר"ן

- א. הר"ן כתב על אברהם אבינו העוקד את בנו: "כמה פירות (=עניינים) נתקיימו במעשה הנכבד הזה".
כתבי את שלושת העניינים שהר"ן מדבר עליהם.
(תש"ע)

דרשות הר"ן

- א. הר"ן מביא את שיקולי הדעת שיש לעשות כאשר נזדמנו לאדם שני חולאים והוא צריך להכריע במה לטפל קודם. כיצד נלמד משיקולי דעת אלו על החובה להקדים את רפואת הנפש לרפואת הגוף?
ב. מהי התשובה לטוענים, שהקדמת רפואת הנפש לרפואת הגוף נכונה רק לצדיקים כר' חנינא?

דרשות הר"ן

- א. הסבירי את המחלוקת בין רמב"ם לר"ן בנוגע לאפשרות להשיג את חיי העולם הבא באמצעות קיום המצוות.
ב. מדוע דוד המלך, ישעיהו ונביאים אחרים העמידו את המצוות על מספר מועט מתרי"ג?
ג. "ובימי מיכה... העמידן על שלוש".
צייני את שלושת הציוויים שמייכה מונה, וכתבי את הפירוש של כל אחד מהם לפי חז"ל.
(תשע"א)

דרשות הר"ן

- "וממה שיורה על העיקר הזה – רבי חנינא בן תרדיון ששאל: 'מה אני לחיי העולם הבא?' והשיבו המשיב: 'כלום בא מעשה לידך'...."
א. איזה עיקר מוכיח רמב"ם על-ידי מעשה זה? הסבירי את ההוכחה.
ב. מדוע לא מקבל הר"ן את הסברו של רמב"ם לשאלה זו?
ג. כיצד מסביר הר"ן את שאלת ר' חנינא ותשובת ר' יוסי?

דרשות הר"ן

- א. כיצד מוכיחה אמרת חז"ל "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" את דעת רמב"ם בסוגיה מה מזכה אדם לחיי עוה"ב?
ב. כיצד מוכיחה אמרת חז"ל "הוי רץ למצווה קלה כחמורה" את דעת הר"ן בסוגיה מה מביא אדם לחיי עוה"ב?

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

דרשות הר"ן

- א. הסבירי את הציטטות הבאות וציני מה נלמד מהן :
"קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם".
"עריבים עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה"
ב. מהי הטעות שטועים בהמון בייחסם של הצדיקים ל"דברים ההמוניים" (חיי היום-יום)? העזרי במשל הרופא הטוב והרופא הרע.

דרשות הר"ן

- א. "עשה לך שרף ושים אותו על נס..." תארי את הנס שהתחולל, העזרי בדברי רמב"ן .
ב. מדוע עמ"י נענשו בפורענות כה קשה של נחשים שרפים? מדוע בעל לשון הרע "עניינו שווה לנחש"?
ג. מהו מוסר ההשכל הנלמד מנס זה ? הביאי מקור נוסף לחיזוק מוסר ההשכל הזה.

דרשות הר"ן

- "ולפיכך אמרו רז"ל: ' מאי כי זה כל האדם , שקול זה כנגד כל העולם , ואמרו , ' כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה', והדמיון ירחיק זה אבל השכל יאמתנו... "
- א. מהי משמעות העובדה שהצדיק "שקול כנגד כל העולם" ?
ב. מדוע "הדמיון ירחיק זאת אבל השכל יאמתנו" ?
ג. מהי המסקנה המתבקשת מעובדה זו?

דרשות הר"ן

- הר"ן כותב על אופן הצווי של המצוות : "ומן הטובות הגדולות שהיטיב ה' יתברך לנו, והחסדים העצומים הוא ששיער המצוות..."
- א. באיזה אופן ה' "שיער המצוות", ומדוע היטיב ה' לנו כך?
ב. הר"ן מביא את מצות התשובה כדוגמה לשיטתו. הסבירי דוגמה זו.
(תשע"ד)

דרשות הר"ן

- א. "ויאמר אם שמש תשמע בקול ה'... כל המחלה.. לא אשים עליך כי אני ה' רופאך".
הסבירי את הקשר בין המלים : "כי אני ה' רופאך" לתחילת הפסוק, על פי הר"ן.
ב. הר"ן מביא חיזוק לשיטתו מהאירועים שהיו במדבר. פרטי אירוע אחד.
(תשע"ד)

דרשות הר"ן

- א. הסבירי לפי הר"ן מדוע התשובה היא חסד שעשה הקב"ה עם החוטא.
ב. "ואין ספק כי החסד הזה הנפלא הוא הצלחה גמורה לטובת המתעוררים על התשובה, והוא לרעת הרעים שאינם מתעוררים עליה"
הסבירי דברים אלה
ג. לפי הר"ן, מה צריכים ישראל ללמד מאסונות טבע שמתרחשים בעולם? מה יקרה להם אם לא ילמדו זאת?
(תשע"ה)

דרשות הר"ן

- א. "מי שמוסר גופו ונפשו לה' יתברך(...) ישיג מדרגה גדולה (יותר) ממי שהיה בתכלית החכמה".
הסבירי מדוע.
ב. על פי הר"ן, ההבדל בין החסיד לבין אנשי ההמון דומה להבדל בין הרופא הטוב לרופא הרע.
הסבירי מדוע.
ג. על פי הר"ן, אילו שלושה יסודי תורה נלמדים ממעשה העקדה?
(תשע"ז)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

דרשות הר"ן

- א. "ארפא משובתם אוהבם נדבה" (הושע, י"ד, ה')
על פי הר"ן, הסבר מדוע קבלת התשובה של ידי ה' הירא נדבה.
ב. הסבר מדוע "נדבה" זו היא מכשול לרשעים.
ג. לא יוסיף עוד שאר ישראל... להשען על מכהו" (ישעיהו, י, כ')
על פי הר"ן, מהו החיסרון שראה הנביא בישראל, וכיצד היו ישראל צריכים לנהוג?

(תשע"ח)

ספר החינוך

הקדמה

ספר החינוך, הקדמה

- א. מחבר "ספר החינוך" דן בהקדמתו בצורך שראה הקב"ה לתת את תורתו היקרה לבני אדם. הין השאר הוא כותב: "ואם לא התורה שנתן, ימשך השכל אחר החומר בכל תאוותיו לגמרי וינמשל כבהמות נדמו".
מדוע צפוי שהשכל יימשך אחר החומר?
ב. כיצד מסביר בעל ספר החינוך את העובדה, שהתורה ניתנה רק לבני ישראל?
ג. כיצד הבטיח הקב"ה, שבני אומות העולם לא יהיו "כבהמות"?

(תש"נ)

ספר החינוך, הקדמה

- ד. אלו שני דברים שהיו במתן תורה הבטיחו שעם ישראל יאמין לעולם במתן תורה מן השמים?
ה. מדוע לא מספיקה אמונה בה' ובתורתו, המבוססת על שכל האדם ועל חקירתו בחכמת התבל?
ו. "ויש מהן שאין אדם חייב לעשותן לעולם, אלא אם כן תהיה סיבה שיבוא לידו עניין, שיצטרך לעשות בו אותה מצווה הראויה לאותו עניין".
הסבירי דברים אלו של בעל ספר החינוך, בעזרת איזו מצווה הוא מדגים את דבריו?

(תשנ"ו)

ספר החינוך, הקדמה

- "ומעיקרי התורה גם כן להאמין, כי פירוש התורה האמיתי הוא הפירוש המקובל בידינו מחכמי ישראל הקדושים הקדמונים"
א. מאין ידעו חכמי ישראל את הפירוש האמיתי?
ב. צייני שני ספרים שבהם כינסו חכמי ישראל את התורה שבעל-פה.
ג. כתבי שתי דוגמאות, המובאות בהקדמה לספר החינוך, המוכיחות שאי-אפשר להבין את התורה בלי פירושי חז"ל.

(תשנ"ז)

ספר החינוך, הקדמה

- א. מחבר ספר החינוך מחלק את הנבראים לארבעה סוגים:
- "שכלים נבדלים".
 - "שכלים בגוף קיים".
 - "בריות גופניות בלי שכל כללי".
 - "בריות גופניות בשכל".
- כתבי מי הם הנבראים בכל אחד מהסוגים האלה.
ב. לשם מה ברא ד' בעולמו את כל ארבעת סוגי הנבראים?

(תשנ"ט)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

ספר החינוך, הקדמה

- א. על מה מבסס בעל ספר החינוך את ידיעתנו כיום, שעם ישראל קיבל את התורה מן השמים במעמד הר סיני?
ב. בעל ספר החינוך מוכיח, שאי אפשר להבין את התורה שבכתב בלי פירוש התורה שבעל-פה. כתבי את אחת ההוכחות שהוא מביר.

(תש"ס)

ספר החינוך, הקדמה

- א. לפי בעל ספר החינוך, מהי המטרה של שכר המצוות בעולם הזה?
ב. כתבי אחת מתשובותיו של בעל ספר החינוך לשאלה: מדוע לא מזכירה התורה את שכר המצוות לעולם הבא?

(תשס"א)

ספר החינוך

בהקדמה לספר החינוך, נשאלות שלוש שאלות:

- (1) מדוע ניתנה התורה "לעם אחד מעמי העולם ולא לכולם"?
(2) מדוע עם ישראל "הם סובלי הגלות והצרות מעולם"?
(3) מדוע "לא נתן הקל לעמו אשר בחר שתי מנות תענוג – עולם הגופות ועולם הנשמות"?
כתבי את תשובתו של בעל ספר החינוך לכל אחת משאלות אלה.

(תשס"ב)

ספר החינוך, הקדמה

"ועתה אם יטען עלינו מסית... ויאמר: מה לך איש יהודי וקבלתך?"

- א. על מה מסתמכת האמונה של עם ישראל במסורת: כתבי שני יסודות.
ב. הסבירי את הטענה של המסית.
ג. מהי התשובה של בעל ספר החינוך על הטענה של המסית? הביאי בתשובתך את המשל על החכם והרופא.

(תשס"ז)

ספר החינוך, הקדמה

- א. "... מפשט כתובי התורה בלתי פירושיהם וקבלתם האמתיות, לא נסכים אל האמת לעולם".
כתבי שתי דוגמאות שמביא בעל ספר החינוך להוכחת דבריו אלה.
ב. תרי"ג המצוות ניתנו לעם ישראל כולו, אך קיומן תלוי בנסיבות שונות: באדם, במקום, בזמן, במצב שנוצר.
הביאי דוגמא לכל אחת מהנסיבות האלה.

(תשס"ח)

"ועתה אם יטען עלינו מסית ... ויאמר: מה לך איש יהודי וקבלתך?"

- א. על מה מסתמכת האמונה של עם ישראל במסורת? כתבי שני יסודות.
ב. הסבירי את הטענה של המסית.
ג. מהי התשובה של בעל ספר החינוך על הטענה של המסית? הביאי בתשובתך את המשל על החכם והרופא.

(תשס"ט)

ספר החינוך, הקדמה

- א. בדבריו על התענוג בעולם הבא כותב בעל ספר החינוך: "כי מחצב הנפש השכלית ממוצא השכלי". בארי דברים אלה, והסבירי את הקשר שלהם לדברי בעל ספר החינוך על התענוג בעולם הבא.
ב. מדוע לא הזכירה התורה את הגמול בעולם הבא? כתבי שני טעמים.

(תשע"א)

ספר החינוך, הקדמה

- א. איזו טענה בעל ספר החינוך מחזק באמצעות המשל על מי הנחל ו"חכם אחד רופא מובהק"?
ב. "נתינת התורה ... מחוייבת לתשלום היצירות".
מהן ה"יצירות" שבעל ספר החינוך התכוון אליהן, וכיצד השלימה אותן נתינת התורה?
ג. מה נתן ה' לעולם, מלבד התורה שנתן לישראל כדי שיתאפשר "תשלום היצירות"?

(תשע"ג)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

ספר החינוך, הקדמה

- א. "מפשט כתבי התורה, בלתי פירושיהם וקבלתם האמיתית, לא נסכים אל האמת לעולם, כי יש כמה כתובים בתורה נראים סותרים זה את זה".
על פי ספר החינוך, הביאי דוגמה אחת לסתירה בין פסוקים בתורה.
ב. צייני ארבעה מן הספרים שכתובים בהם הפירושים המקובלים מסיני".
ג. משה רבינו למד מפי ה' את פירושי התורה בזמן שהותו על הר סיני במשך ארבעים יום אף על פי שהיה יכול ללמד פירושים אלה בפחות זמן.
לפי בעל ספר החינוך, מה רצה ה' ללמד באמצעות עובדה זו?

(תשע"ו)

ספר החינוך, הקדמה

- א. "נתינת התורה להשכיל לבות בני אדם מחויבת לתשלום היצירות".
(1) בארי את הביטוי "תשלום היצירות".
(2) הסבירי כיצד נתינת התורה מביאה לידי "תשלום היצירות".
ב. בעל ספר החינוך תמה "איך הדבר שהם (ישראל) סובלי הגלות והצרות מעולם".
(1) מדוע תמה בעל ספר החינוך בנוגע למצב של עם ישראל?
(2) כיצד הוא מיישב את התמיהה?

(תשע"ז)

מצוות בנושא תפילות וברכות

ספר החינוך, מצווה צ"ה - "בנין בית הבחירה"

- "כי באמת אינו דומה קדושת המקום בחורבנו לקדושתו ביישובו"
א. מדוע שונה קדושת בית המקדש בעת יישובו מקדושתו בעת חורבנו?
ב. כיצד מבאר ספר החינוך את העובדה, שלמרות החורבן ישנה קדושה במקום המקדש?

(תשנ"א)

ספר החינוך, מצוות בית הבחירה

- א. ספר החינוך מצטט את דברי הרמב"ן: "מעשה בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה".
אלו פעולות הקשורות להקרבת הקורבן מכוונות כנגד המחשבה, הדיבור והמעשה?
ב. מהו "חסד הבורא" בנוגע לקרבן ככפרה על החטא?
ג. מדוע אין מביאים קרבן על עברה במזיד?

(תשס"ח)

ספר החינוך, מצווה צ"ה - "בנין בית הבחירה"

- א. "אמרת אחכמה, והיא רחוקה ממני", מה מוכיח המחבר בכך?
ב. מדוע למרות הנ"ל, מציין המחבר ש: "אין להרפות ידי העוסקים בה"?
ג. "דע בני, כי כל אשר יגיע אצל ה' בעשות בני אדם כל מצוותיו, איננו רק שחפץ ה' להיטיב לנו...".
הסבירי כיצד, הוכיחי מן הכתובים.

ספר החינוך, מצווה צ"ה - "בנין בית הבחירה"

- א. כיצד מסביר המחבר, שהבית שיבנה לה' יסייע למקיימי מצוותיו להשלים את עצמם?
ב. מהן הסיבות, שאולי בגללן בחר ה' דווקא מקום זה עבור המקדש?
ג. האם עובדי ה' משפיעים על קדושת המקום?

ספר החינוך, מצווה צ"ה - "בנין בית הבחירה"

- א. מדוע קבע ה' דרך טהרה מחטא ע"י הבאת קרבן?
ב. מדוע ציווה הקל להקריב דווקא בשר, יין, פת וקמח-לעני?
ג. הסבירי לפי הרמב"ן, כיצד קרבנות בהמה משלימים את תהליך הטהרה מן החטא.

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

ספר החינוך, מצוות בנין בית הבחירה

- א. כתבי שתי מטרות של הבאת קרבן, המוזכרות בספר החינוך.
- ב. מהו הרמז במצוות שער לעזאזל, לדעת המחבר?

ספר החינוך, מצוות בית הבחירה

- א. לפי ספר החינוך, מהי הכוונה של רוב בני האדם בקיום המצוות, ומהי המדרגה העליונה של קיום המצוות אליה הגיעו האבות?
- ב. לפי ספר החינוך, הקרבת קרבן היא "מעשה גדול על דבר חטאו". כתבי מהו המעשה הגדול שבהקרבת הקרבן, והסבירי מהי השפעתו על מביא הקרבן
- ג. לפי ספר החינוך, על מי רומז השער לעזאזל, ומה השער מלמד עליו?

(תשע"ו)

ספר החינוך, מצוות בית הבחירה

- א. "כי השמיים ושמי השמיים לא יכללוהו". מה מוכיח מחבר ספר החינוך מדברים אלו בנוגע למטרה של בית המקדש?
- ב. לפי דברי הרמב"ן המובאים בספר החינוך, "בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציווה ה' יתברך כי כאשר יחטא יביא קורבן". הסבירי כיצד הקרבת הקורבן מכפרת על חטא במחשבה, על חטא בדיבור ועל חטא במעשה.
- ג. הסבירי מדוע הבאת קורבן בהמה לכפרה על חטא מעוררת את החוטא.

(תשע"ט)

ספר החינוך, מצווה רנ"ד - "יראת המקדש"

- א. מה המקור למצווה זו? וציניי שניים מפרטיה.
- ב. "שאף על פי שהמקדש חרב היום בעוונותינו – חייב כל אדם במוראו". כיצד מוכיח זאת המחבר?
- ג. מהם החיובים המעשיים מזמן חורבן הבית?

מהר"ל: דרך החיים לפרקי אבות

- פרק שני:** הם אמרו שלושה דברים: ר' אליעזר אומר וכו'
פרק חמישי: עשרה ניסיונות
פרק חמישי: עשרה ניסים

מהר"ל, דרך חיים

" רבי אליעזר אומר: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך; ואל תהי נוח לכעוס; ושוב יום אחד לפני מיתתך" (מסכת אבות, פרק ב' משנה י').

- א. הסבירי עלפי מהר"ל, מדוע בחר רבי אליעזר בשלש עצות אלו?
- ב. בתלמוד (ברכות כ"ח ב') מסופר: "כאשר חלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: 'רבינו למדינו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי עולם הבא'. אמר להם: 'הזהרו בכבוד חבריכם'". ל פי המהר"ל, מהו ההסבר לכך, שכבוד החבר הוא הדרך לזכות בעולם הבא?

(תשנ"א)

מהר"ל, דרך חיים

- א. מה מלמד משל הקנקנים על הסיבה שבגללה ד' מנסה את הצדיק?
- ב. מה מוסיף משל הפשתני להבנת הסיבה שבגללה ד' מנסה את הצדיק?

(תשנ"ו)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

מהר"ל, דרך חיים

"הם אמרו שלושה דברים. רבי אליעזר אומר: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך; ואל תהי נוח לכעוס; ושוב יום אחד לפני מיתתך" (מסכת אבות, פרק ב' משנה י').

א. מדוע כותבת המשנה: "הם אמרו שלושה דברים" (וכי חכמינו אמרו שלושה דברים אלו בלבד?)

ב. הסבירי את הקשר בין שלוש האמירות המופיעות בציטוט.

(תשנ"ט)

מהר"ל, דרך חיים

א. "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים" (מסכת אבות פרק ה' משנה ד').

כתבי את אחד הפירושים שמהר"ל מביא למשנה זו.

ב. "ויש להקשות אחר שעשה הקדוש ברוך הוא עשרה נסים עם ישראל במצרים למה הוצרך לעשות [עשרה נסים נוספים] על הים?"

כתבי את תשובותיו של מהר"ל לשאלה זו.

(תשנ"ט)

מהר"ל, דרך חיים

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו... להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו."

א. על פי מהר"ל, מדוע נתנסה אברהם יותר מן האבות האחרים?

ב. נאמר: "והאלקים נסה את אברהם" (בראשית כ"ב, א'), וכן: "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" (בראשית כ"ב, י"ב)

(בראשית כ"ב, י"ב)

על פי מהר"ל, מהי הסיבה לשימוש בתואר "אלוקים" בפסוקים אלו, העוסקים בנסיון העקידה?

(תשס"א)

מהר"ל, דרך חיים

א. "והאלוקים נסה את אברהם" (בראשית, כ"ב, א').

על פסוק זה כותב מהר"ל: "כי הניסיון הוא שרצה ה' יתברך שתהיה הידיעה בצדקתו של אברהם במידת הדין לא במידת הרחמים" (פרק ה').

הסבירי מהי "ידיעה במידת הדין".

ב. מהי המטרה של ד' בידיעה זו?

(תשס"ב)

מהר"ל, דרך החיים

א. "עשרה ניסיונות התנסה אברהם אבינו... ועמד בכולם" (אבות, ה', ג').

מדוע הקב"ה מנסה את אברהם הצדיק, וכי אין הקב"ה יודע הכל?

ב. מהר"ל מביא מן המדרש שני משלים בעניין הניסיון: משל הפשתני ומשל בעל הבית ושתי הפרות. מה לומד מהר"ל מכל משל?

(תשס"ח)

מהר"ל, דרך החיים

א. "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות, ב', י').

מהר"ל: "הוא עניין גדול מאוד להביא את האדם לעולם הבא".

הסבירי כיצד מנהג כבוד בזולת מביא את האדם לעולם הבא.

ב. על דברי המשנה "אל תהי נוח לכעוס" כתב מהר"ל: "הכעס הוא רע לעצמו של האדם". הסבר מדוע הכעס מזיק לאדם.

(תשע"ב)

מהר"ל, דרך החיים

"עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים"

א. מדוע מכות מצרים הן ניסים לישראל לדעת מהר"ל ולדעת רמב"ם (המובא בדברי מהר"ל)?

ב. מדוע הוצרך ה' לעשות לעם ישראל ניסים גם במצרים וגם על שפת הים? כתבי את שני

הנימוקים של מהר"ל על כך.

(תשע"ד)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

מהר"ל, דרך החיים

- א. לפי מהר"ל, מדוע התנסה אברהם יותר מיצחק ומיעקב?
ב. לפי המהר"ל, מה אפשר ללמד מן הקביעה ש"כל האבות נתנסו"? הסבירי כיצד התשובה על שאלה זו נרמזת במילה "נסיון".
ג. לפי מהר"ל, על מי מביא הקב"ה "ייסורין של אהבה", ומדוע הוא מביא עליו ייסורין אלו?
(תשע"ו)

מהר"ל, דרך חיים, אבות ה', ד'

- א. "עשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים..."
הסבר את המילים "נעשו לאבותינו" על פי המהר"ל ועל פי הרמב"ם (המובא בדברי המהר"ל).
ב. מדוע עשה ה' עוד עשרה ניסים על הים מלבד עשרת הניסים שעשה במצרים? כתוב שני פירושים.
(תשע"ח)

מסילת ישרים – הקדמה ופרקים א' – ט'

רמח"ל, מסילת ישרים

- בפרק על עניין הזהירות כותב רמח"ל: "אך אם האדם מפקח על עצמו, אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצר הרע... והוא כעניין מה שאמרו ז"ל (ברכות לג): 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו'". (מסילת ישרים, פרק ב')
א. מדוע עזרת הקב"ה תלויה בפיקוח האדם על עצמו?
ב. לפי רמח"ל, מדוע אסור לרחם על אדם "שאיין בו דעה"? מה משמעותה של המילה "דעה" בהקשר הזה?
ג. לפי הסבר המחבר, למה כיוון הילל באמרו (אבות א'): "אם אין אני לי מי לי"?
(תשמ"ח)

רמח"ל, מסילת ישרים

- א. "והנה הכתוב אומר (איוב, כ"ח): 'הן יראת היא חכמה'. ואמרו רז"ל (שבת, לא): 'הן' – 'אחת'. הרי שהיראה היא חכמה והיא לבדה חכמה. וודאי שאין נקרא 'חכמה'. וודאי שאין נקרא 'חכמה' מה שאין בו עיון" (מן ההקדמה)
הסבירי את הרעיון המובע במלים: "שהיראה היא חכמה והיא לבדה חכמה".
ב. נאמר במשלי (פרק ב', ד-ה): "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה'".
הסבירי מדוע רק בדרך זו אפשר להבין יראת ה'.
ג. כיצד מגיע האדם לדרגת יראת ה' האמתית?
(תש"ן)

רמח"ל, מסילת ישרים

- "כי כל ענייני העולם, בין לטוב בין לרע הם נסיונות לאדם." (פרק א').
א. הדגימי כיצד גם הרע וגם הטוב משמשים נסיונות לאדם.
ב. מהי המטרה הסופית של נסיונות האדם בעולמו?
ג. "אם האדם נמשך אחר העולם וכו' הוא מתקלקל ומקלקל העול עימו וכו'".
הסבירי כיצד משפיעים מעשיו של האדם על קילקול העולם ועל תיקונו.
(תשנ"ב)

רמח"ל, מסילת ישרים

- א. "עניינם (של מידת הזהירות ומידת הזריזות) קרוב זה לזה מאד ואין הפרש ביניהם, אלא...". (פרק ח').
ציניי מהו בכל זאת ההפרש (ההבדל) בין שתי מידות אלה, כפי שכותב הרמח"ל בהמשך דבריו
ב. מדוע מקומה של הזריזות אחרי הזהירות?
ג. לדעת הרמח"ל (בפרק ז') הזריזות היא תולדת ההתלהטות הפנימית, אך גם הסיבה להתלהטות הפנימית.
בארי את דבריו.
(תשנ"ה)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמח"ל, מסילת ישרים - פרק ב'

- בארי מהי "מידת הזהירות"?
- רמח"ל אומר על מידה זו כי "זה דבר שהשכל יחייבהו ודאי". הסבירי מדוע.
- כיצד פועל היצר הרע נגד מידה זו?
- מה לומד רמח"ל מהאימרה "אם אין אני לי מי לי" לעניין מידת הזהירות?

(תשנ"ו)

רמח"ל, מסילת ישרים – הקדמה

- רמח"ל כותב בהקדמתו כי "מעטים יהיו מן המין הזה, אשר יקבעו עיון ולימוד על ענייני שלמות העבודה"
- "מן המין הזה" – לאיזה מין בני אדם מתכוון רמח"ל?
 - מהי הסיבה שרק מעטים יקבעו עיונם ולימודם בענייני שלמות העבודה, לדעת רמח"ל?
 - מהי התוצאה של מיעוט הלימוד בענייני שלמות העבודה בנוגע לחסידות האמיתית?
 - אדם השולט בעצמו ודבק בבוראו – מהי השפעתו על העולם כולו, על-פי רמח"ל בפרק א'?

(תשנ"ז)

רמח"ל, מסילת ישרים

- כתבי מה הקשר בין מידת הזריזות לבין מידת הזהירות.
- בארי מדוע מי שאין בו מידת הזריזות "אח הוא לבעל משחית".

(תשנ"ז)

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק א'

- "והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך"
- מה הם הדברים המרחיקים את האדם מהקב"ה, ומדוע?
 - רמח"ל כותב שגם העוני וגם העושר, גם השלווה וגם היסורים, הם נסיונות לאדם. הסבירי מדוע כל אחד מהם הוא נסיון.
 - למה יזכה מי שיהיה לבן-חיל, דהיינו, שיצליח להתגבר על כל הנסיונות?

(תשנ"ז)

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק א'

- "כללו של דבר, האדם לא נברא בעבור מצבו בעולם הזה, אלא בעבור מצבו בעולם הבא". הסבירי דברים אלה של רמח"ל.
- לפי רמח"ל, מדוע נברא האדם בעולם הזה, ומה תפקידן של ההנאות בעולם הזה בהשגת מטרה זו?
- "משל למה הדבר דומה? לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך". כתבי את הנמשל של משל זה.

(תשנ"ט, תשס"ט)

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק א'

- רמח"ל טוען שתכלית האדם אינה בעבור מצבו בעולם הזה. מה הן שתי ההוכחות שהוא מביא כדי לשכנע את בעל השכל בטענה זו?
- הסבירי, על-פי רמח"ל, את מאמר חז"ל: "על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד".

(תשנ"ח)

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ב'

- "הנה עניין הזהירות הוא... ולא ילך במהלך הרגלו כעיוור באפלה. והנה זה דבר שהשכל יחייבהו ודאי... והעושה כן הנה הוא פחות מהבהמות ומהחיות..."
- הסבירי, לפי רמח"ל, מהי מידת הזהירות, ומדוע חסר הזהירות נחשב "כעיוור באפלה".
 - לפי רמח"ל, מדוע מי שאינו נזהר נחשב "פחות מהבהמה ומהחיות"?

(תשנ"ט)

רמח"ל, מסילת ישרים

- בהתייחסו למפסידי הזריזות רמח"ל מצטט את הפסוק: "אמר עצל שחל בדרך..." (משלי כ"ו, י"ג). מה רמח"ל מדגים באמצעות פסוק זה?
- רמח"ל שואל: "הרי מצינו שחייבו חכמים בכל מקום שישמור האדם את עצמו שמירה מעולה". הסבירי את שאלתו, וכתבי כיצד הוא עונה עליה.

(תש"ס)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמח"ל, מסילת ישרים, הקדמה

בהקדמה כותב רמח"ל: "כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותה ולא מסתפקים בהם כלל...".

- א. אם "רוב בני אדם יודעים אותם", מדוע כתב רמח"ל את חיבורו?
- ב. איזו עצה המחבר נותן לקורא, כדי שיפיק תועלת מחיבורו?
- ג. לפי רמח"ל, מהי התועלת מלימוד "מסילת ישרים" וספרים הדומים לו?

(תשס"א, תשס"ז)

- ד. "כשתראה אחד מתחסד לא תוכל לימנע מלחשוב אותו לגס השכל".
הסבירי מדוע מתחסד נחשב לגס השכל.
- ה. על פי רמח"ל, מדוע אין להסתפק בקיום מצוות אלא יש ללמד בהעמקה על כל המידות?

(תשע"א)

רמח"ל, מסילת ישרים

"בטח בד' ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה" (תהלים, ל"ז, ג');
"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים, ד', ט"ו).

בעל מסילת ישרים מוצא סתירה בין שני פסוקים אלה. מהי הסתירה, וכיצד הוא מיישב אותה?

(תשס"ב)

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק א'

- א. "ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא...אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם".
הסבירי לאיזה עידון מתכוון רמח"ל בדבריו.
- ב. מדוע הדרך לעידון זה היא רק בעולם הזה?
- ג. בהמשך דבריו בעל מסילת ישרים מסביר מהי "השלמות האמיתית".
על-פי רמח"ל, כתבי מהי "השלמות האמיתית", ומדוע זו "השלמות האמיתית".

(תשס"ג)

רמח"ל, מסילת ישרים

- א. "לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם היא למצבו בעולם הזה".
כתבי שתי הוכחות שמביא רמח"ל לדבריו.
- ב. "והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך".
כתבי מי הם המרחיקים, ומה תפקידם.

(תשס"ד)

רמח"ל, מסילת ישרים

- א. מה הם שלושת הדברים המרחיקים את האדם ממידת הזהירות?
- ב. "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל' ע"ב).
מדוע רק התורה יכולה לשמש תבלין ליצר הרע?

(תשס"ו)

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ז'

- א. הסבירי את משמעותם של שני חלקי הזריזות בנוגע לקיום מצוות.
- ב. רמח"ל קבע כי: "הזריזות היא תולדת ההתלהטות הפנימית".
הסבירי דברים אלה, וכתבי איזו עצה מעשית נותן רמח"ל למי שחסר את ההתלהטות פנימית.

(תשס"ז)

רמח"ל, מסילת ישרים – הקדמה

- א. רמח"ל כותב שאף על פי שיסודות החסידות האמיתית קבועים בלבו של אדם ישר, צריך לעסוק בהם.
כתבי שניים מהסבריו לכך.
- ב. "כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל".
אם כן, מדוע כתב רמח"ל, על פי דבריו, את ספרו?
- ג. מדוע תחסר החסידות האמיתי מהחכמים, ומדוע תחסר מאלה שאינם חכמים?

(תשס"ט)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמח"ל, מסילת ישרים

- א. על העצל כותב רמח"ל: "ויעבור על התקנה ויפרוץ את הגדרים".
תארי את התהליך שמביא לתוצאה זו, על פי רמח"ל.
ב. מה גורם לאדם להיות עצל, ואיך הוא יכול להתגבר על העצלות?

(תש"ע)

רמח"ל, מסילת ישרים

- א. "ודבר זה הודיעונו חז"ל באמרו: 'נוח לו לאדם יותר שלא נברא משנברא, ועכשיו שנברא, יפשפש במעשיו ואיכא דאמרי ימשמש במעשיו'. ותראה ששני הלשונות הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאד".
הסבירי מה נדרש מהאדם על פי כל אחת מהלשונות.
ב. רמח"ל מבאר את דרשת חז"ל על הפסוק " על כן יאמרו המושלים בואו בחשבון".
על פי הסברו, מהו היתרון של ה"מושלים" על שאר בני האדם, שבגללו ראוי לשמוע בעצתם?
בתשובתך היעזרי במשל גן המבוכה.

(תשע"א)

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק ב'

- א. על מי כתב רמח"ל כי "הוא פחות מהבהמות ומהחיות"?
ב. את מי השווה רמח"ל ל"סומא ההולך על שפת הנהר"?
ג. "זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו".
הסבירי מהי התחבולה של היצר הרע שאליה רמח"ל מתכוון בדבריו.
ד. מדוע האדם זקוק לעזרת ה', ובאיזה תנאי הוא זוכה לעזרה זו?

(תשע"ג)

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק ה'

- א. "החכמים בראותם זה [העיסוק בטרדות העולם] אמרו: הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה".
הסבירי כיצד קביעת עתים לתורה עוזרת להתגבר על טרדות העולם.
ב. רמח"ל כתב על אדם הנמנע מקביעת עתים לתורה "שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת".
כיצד לימוד תורה מביא את האדם לחיפוש האמת?
ג. צייני את שני מפסידי הזהירות הנוספים (מלבד טרדות העולם)

(תשע"ג)

רמח"ל, מסילת ישרים – הקדמה

- א. בהקדמת הספר רמח"ל מונה חמישה חלקי שלימות העבודה
כתבי שלושה מן החלקים האלה והסבירי אותם.
ב. "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראה ה'" (משלי ב' ד-ה)
מה רמח"ל לומד מפסוק זה?
ג. רמח"ל קובע, כי רוב אנשי השכל המהיר והפקחים החריפים [...] לא יקבעו עיון ולימוד על ענייני שלימות העבודה".
מה ההסבר של רמח"ל לתופעה זו?

(תשע"ד)

מסילת ישרים

רמח"ל מציין את הסתירה לכאורה שבין הפסוקים הבאים:
"בטח בה' ועשה טוב..." מצד אחד, ו-"הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים", "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" - מצד שני.

- א. הסבירי את הדילמה ואת תשובת רמח"ל.
ב. באותו הקשר, מביא רמח"ל את מאמרי חז"ל הבאים:
"היכא דשכיח היזקא שאני"
"רעותא דלא חזינן לא מחזקינן" הסבירי מאמרים אלו בהקשרם.

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק ג'

- " תשת חושך ויהי לילה. זה העוה"ז שדומה ללילה" (מסילת ישרים, פרק ג')
- הסבירי במה דומה העולם הזה ללילה.
 - איזו משתי הטעויות שגורמים חומריות וגשמיות העוה"ז חמורה יותר, מדוע?
 - לפניך פסוקים המוזכרים בפרק ג':
 - סווגי את הפסוקים הבאים לשני סוגי הטעויות.
 - הסבירי כיצד כל אחד מהפסוקים מהווה הוכחה לסוג הטעות שהוא מוכיח.
 - "דרך רשעים כאפילה לא ידעו במה יכשלו" (משלי ד', י"ט)
 - "ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו... " (משלי כ"ב, ג')
 - "וכסיל מתעבר ובוטח" (משלי י"ד, ט')
 - "השמן לב העם הזה ואזניו הכבד...פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ושב ורפא לו" (ישעי ו')

רמח"ל, מסילת ישרים – פרק ד'

- 'הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט... '...כי כך היא המידה ועל הכל הוא דן, ועל כל חטא הוא מעניש ואין להמלט" (מסילת ישרים, פרק ד')
- לאחר שמציין המחבר ומוכיח שה' דן כל מעשה קטן כגדול, הוא מעלה את השאלה " ואם תאמר : אם כן מידת הרחמים למה היא עומדת? "...
הסבירי את השאלה.
 - באלו שלושה דברים מתבטאת מידת הרחמים?
 - רמח"ל כותב, שכשאדם חוזר בתשובה העוון סר ממש.
הסבירי כיצד עובדה זו אינה סותרת את דין הצדק.

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ד'

רמח"ל מציין שלש דרגות בעבודת ה'.

- (1) פרטי את הדרגות, וכתבי (בקצרה) מהי ההערה לכל דרגה.
- (2) לפניך מובאות שונות. הסבירי אותן, וכתבי לבעלי איזו דרגה נאמרו :
 - * "כל אחד נכוה מחופתו של חברו"
 - * " כי אין מעשה וחשבון ודעת.. בשאול.."
 - * "וסביביו נשערה מאד"

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ט'

- הסבירי מדוע "בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורח ואהבת העידונים" הן ממפסידי הזריזות.
- "דע כי יש יראה ראויה ויש יראה שוטה"
הסבירי מהי "יראה ראויה" ומהי "יראה שוטה".

(תשע"ה)

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ט'

- מהם שני מפסידי הזריזות (הגורמים לעצלות)? הסבירי כל אחד מהם.
- לשאלת האדם כי עליו לשמור על עצמו "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, עונה הרמח"ל : "דע, כי יש יראה ויש יראה ראויה ויש יראה שוטה, יש בטחון ויש הוללות".

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ז'

- לפי רמח"ל, מדוע הזריזות חשובה קודם התחלת המעשה, ומדוע הזריזות חשובה לאחר התחלת המעשה?
- "כמו שהזריזות היא תולדת ההתלהטות הפנימית, כן מן הזריזות תיוולד ההתלהטות"
הסבירי את ההשפעה של הזריזות על ההתלהטות, ואת ההשפעה של ההתלהטות על הזריזות.

(תשע"ו)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ד'

א. מה עונה הרמח"ל לפתאים הטוענים: "למה ניגע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות? הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הנידונים בגהינום?"

ב. (1) מה הן שלוש הדרכים שבהן מידת הרחמים מסייעת לחוטא?

(2) הסבירי מדוע הסיוע של מידת הרחמים לחוטא אינו סותר את מידת הדין.

(תשע"ז)

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק ט'

א. על פי הרמח"ל, הסבר את ההבדל בין היראה הראויה ובין היראה השוטה.

ב. בנוגע לשיטתו בעניין היראה הראויה והיראה השוטה, רמח"ל מצטט את מאמר חז"ל "הכל בידי שמיים חוץ מצינים (ו)פחים".

על פי הרמח"ל, מהו ההסבר למאמר חז"ל זה?

(תשע"ח)

רמח"ל, מסילת ישרים

"כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה..." (אבות ו', ד').

מה למד רמח"ל ממשנה זו בנוגע לאחד ממפסידי הזריזות?

(תשע"ט)

רמח"ל מסילת ישרים, הקדמה

א. לפי רמח"ל, היראה, האהבה, ושלמות הלב הם מחלקי שלמות העבודה.

הסבירי בקצרה כל אחד מן המושגים המודגשים בקו, על פי רמח"ל.

ב. לפי רמח"ל, מהו ההבדל בין "חלקי שלמות העבודה" ובין השינה והיקיצה, הרעב והשובע?

ג. הסבירי מדוע "אך מעטים יהיו מן המין הזה, אשר יקבעו עיון ולימוד על ענייני שלמות העבודה".

(תשע"ט)

הרב א.א. דסלר, "קונטרס הבחירה" – נושא חדש בתוכנית

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

א. הסבירי כיצד מתחולל "תהליך הבחירה" באדם. העזרי במשל עישון הסיגריה.

ב. מהי "בחירה טובה" ומהי "בחירה רעה"?

ג. מה לומד הרב דסלר מדברי חז"ל: "אדם הראשון אפיקורוס היה", וכיצד הוא לומד זאת?

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

א. מהי "נקודת הבחירה" של אדם?

ב. על בסיס תשובתך בסעיף א' - הסבירי את מאמר חז"ל: "מצווה גוררת מצווה"

ג. מהי החשיבות בחינוך בדרך התורה, בין צדיקים ואנשי מעשה?

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

"היוצא מדברינו, שאין בחירה אלא בנקודת הבחירה, ומקום נקודה זו נקבע ע"י סיבות שקדמו, אבל אין

סיבות שתוכלנה לפעול על עצם בחירת האדם"

א. הסבירי את המלים המסומנות בקו, לפי הרב דסלר.

ב. "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות ל"ג ב')

הסבירי לפי הרב דסלר, מה בידי שמיים, והיכן נתונה הבחירה לאדם.

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- "כיוון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו" (יומא פ"ו, ב')
א. מהי שאלת הגמרא על דברי רב הונא אלו, ומהי תשובתה?
ב. על אלו שני דברים אחראי האדם ויענש עליהם?

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- "כל בחירה עושה רושם בכל העולם כולו, וכל אשר יסתבב מן הרושם הזה, על כולם אחראי הבוחר בבחירתו"
(פרק ג')
כיצד משפיעה בחירה של אדם בודד על העולם כולו?

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- א. הרב דסלר מביא את דברי רבי נתן צבי פינקל בפרשת לוט, כהוכחה לכך, שזכויותיו של אדם אינן המצוות והמעשים הטובים שנתחנך בהם אלא בחירותיו הטובות. כתבי את דבריו.
ב. "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"
כיצד ריבוי תורה ומצוות מוסיף זכויות לעם ישראל?

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- "בחירה חופשית"
א. מהי טעות העולם בהגדרת בחירת האדם "בחירה חופשית"?
ב. מהי הדרגה בה אדם חופשי באמת?

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- א. "השם הזה – בחירה חופשית – מתאים רק לשטח מוגבל"
הסבירי דברים אלה
ב. הסבירי את מדרגת "החופשי באמת", לפי הרב דסלר. (בגרות תשע"ה)

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- א. הסבירי באמצעות משל המעשן את התהליך שמביא את האדם לבחור ברע.
ב. הסבירי מהי "בחירה טובה" ומהי "בחירה רעה".
ג. "כיוון שעבר אדם עברה ושנה בה... נעשית לו כהיתר".
על פי הרב דסלר, הסבירי מדוע נענש האדם על העבירה השנייה, אף על פי שעבר אותה לא מתוך בחירה ברע. בתשובתך התייחסי למקרה שהאדם מביא עליו את הרע, ולמקרה שהאדם התחנך לרע. (תשע"ז)

הרב א.א. דסלר, קונטרס הבחירה

- הרב דסלר מפרש את מאמר חז"ל "הכול בידי שמיים חוץ מיראת שמים" על פי שיטתו בנוגע לנקודת הבחירה. הסבר את פירושו למאמר חז"ל זה. (תשע"ח)

ר' אלחנן וסרמן הי"ד - מאמר על אמונה

הרב אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- "ומהעיקר הראשון: האמונה בה' יוצאת תולדה מוכרחת העיקר השני: תורה מן השמים... ומזה מוכרח גם כן האמונה בביאת המשיח...".
כתבי את הסברו של המחבר לקביעה זו.

(תשנ"ה)

הרב אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- "הרצון ישפיע על השכל. ומובן שהכל לפי ערך הרצון ולפי ערך השכל".
א. הסבירי את הקשר בין "ערך הרצון" לבין "ערך השכל", לדעת הרב וסרמן.
ב. מה חטאו של הכופר בה', על פי הרב וסרמן.

(תשנ"ז)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

הרב אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- "הרצון ישפיע על השכל. ומובן שהכל לפי ערך הרצון ולפי ערך השכל".
א. הסבירי את הקשר בין "ערך הרצון" לבין "ערך השכל", לדעת הרב וסרמן.
ב. מה חטאו של הכופר בה', על פי הרב וסרמן.

(תשנ"ז)

הרב אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- "היוצא מזה, כי יסודי האמונה מצד עצמם, הם פשוטים ומוכרחים לכל אדם שאיננו בכלל שוטה... בתנאי שלא יהא האדם משוחד"
א. מדוע יסודי האמונה הם כל-כך פשוטים ומוכרחים, לדעת הרב וסרמן?
ב. מהי הכוונה במלים: "בתנאי שלא יהא האדם משוחד"?

(תשנ"ט)

הרב אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- א. כתיב שתיים מהשאלות שמעלה הרב וסרמן בנוגע לאמונה כמצווה.
ב. מהי תשובת הרב וסרמן על שאלות אלה?

(תשס"א)

הרב אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- א. "דין רוב לא נאמר אלא בספק ולא בוודאי" (סעיף ח').
כיצד משפט זה הוא תשובה על שאלתו של אחד מחכמי הגויים?
ב. "ומהעיקר הראשון: האמונה בה', יוצאת תולדה מוכרחת העיקר השני" (סעיף ט').
מה הוא העיקר השני, ומדוע הוא "תולדה מוכרחת"?

(תשס"ב)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- א. מה אפשר ללמוד לעניין האמונה מגלגל של מים ומדיו על נייר?
ב. מדוע נואלו פילוסופים גדולים לומר שהעולם נעשה במקרה?

(תשס"ג)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- "בן נח נהרג, שהיה לו ללמוד ולא למד" (על פי **בבא קמא**, דף צ"ב, ע"א)
א. הסבירי, על פי הרב וסרמן, מה היה על בן נח ללמוד, ממה היה יכול ללמוד, ומדוע לא למד.
ב. מדוע מי שעוסק בתורה הוא בן חורין?

(תשס"ה)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- א. "האמונה שהקב"ה ברא את העולם היא מוכרחת לכל בן דעתי".
הביאי שתי דוגמאות שמביא הרב וסרמן להוכחת הנחה זו.
ב. כיצד ימנע האדם את עצמו מכפירה?

(תשס"ו)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

- א. "ולא תתורו אחרי לבבכם – זו מינות" (ברכות, דף י"ב, ע"ב).
מהו הקושי שמוצא הרב וסרמן בציווי זה?
ב. "ופתרון החידה מצינו בתורה הקדושה".
לדעת הרב וסרמן, מהו הפתרון לחידה (הקושי שכתבת עליו בסעיף א)?
ג. רמב"ם כותב: "מצווה ראשונה לידע ולהאמין בקב"ה".
הרב וסרמן שואל על כך: "איך שייך מצווה להאמין?"
כתבי מה הוא עונה על כך.

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

א. על פי הרב וסרמן, מה יכול לטעון בן נח בפני בית דין של מעלה?
מהי התשובה שעשויים להשיב על טענתו?

ב. "לא עבדו (ישראל) עבודה זרה אלא (כדי) להתיר להם עריות (= תאוות) בפרהסיא".

(סנהדרין, ס"ג, ע"ב)

הסבירי, לפי הרב וסרמן, את הקשר בין עבודה זרה לעריות.

(תשס"ח)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

א. אחד מחכמי הגויים שאל את בעל ה"תומים" מדוע היהודים אינם מקבלים את אמונת הגויים, הרי כתוב בתורה "אחרי רבים להטות".

מה ענה לו בעל ה"תומים"? מהי תשובתו של הרב וסרמן לשאלה זו?

ב. מדוע מי שעוסק בתורה הוא בן חורין? בתשובתך העזרי במשל בית המשתה.

(תשע"ב)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

" ' ולא תתורו אחרי לבבכם' – זו מינות".

א. הסבירי מהי "מינות".

ב. מהי שאלתו של הרב וסרמן על מאמר חז"ל זה?

ג. מהי תשובתו של הרב וסרמן על שאלתו זו?

(תשע"ג)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

א. במה חמור דינו של העובר על מצות האמונה בה' מן העובר על שאר מצוות התורה?

(תשע"ה)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

א. "ולא תתורו אחרי לבבכם – זו מינות". מה שואל הרב וסרמן על דרשת חז"ל זו?

ב. "ממשפטי התורה אנו רואים דעוון הכפירה חמור מאד, יותר מעובד עבודה זרה".

כיצד בא דבר זה לידי ביטוי במשפטי התורה? הביאי דוגמא אחת.

ג. הרב וסרמן מסכם: "היוצא מזה כי יסודי האמונה מצד עצמם הם פשוטים ומוכרחים".

הסבירי על פי הרב וסרמן, מדוע בכל זאת מצויה כפירה אצל בני אדם.

(תשע"ז)

רבי אלחנן וסרמן, מאמר על אמונה

א. על פי הרב וסרמן, מדוע אפשר לצוות על "תינוק בן י"ג שנים ותינוקת בת י"ב שנים" להאמין בה'?

ב. כיצד ייתכן שישנם חכמים גדולים שלא הגיעו לאמונה של בן י"ג שנים?

ג. על פי הרב וסרמן, מהי התשובה על טענתו של בן נח "מניין היה לי לידע שאני מצווה בשבע מצוות"?

(תשע"ח)

הרב אי"ש קרליץ ה"חזון איש", אמונה ובטחון – נושא חדש בתוכנית

פרק א': (מסעיף י' ועד סוף הפרק)

החזון איש, אמונה ובטחון

החזון איש קובע: "כי חדל (חסרון) אצילות הנפש ונועם המידות הוא חדל בקניין החכמה הנטועה הרגשות נעימות ביסוד החכמה"

א. איזו השקפה סותרת ה"חזון איש" בקביעה זו?

ב. במה מתבטאות אצילות הנפש ונועם המידות של האדם, המוכן לקבלת החכמה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

החזון איש, אמונה וביטחון

- החזון איש כותב: "ונוח לו לאדם לקיים עשה טוב, אבל מן הקושי הוא לקיים סור מרע"
א. מה מניע אנשים לדבוק ב"עשה טוב" (לעסוק בעסקי ציבור, למשל)?
ב. מיהו העושה טוב, וראוי לכבוד ולהערכה? הדגימי את דבריך ע"י סיפור החסיד ואורחו שלא הגיע לשבת.

החזון איש, אמונה וביטחון

כח האהבה וכח השנאה

- א. מה היחס ביניהם? מה גורם היחס שבין כוחות אלו, ליחסים שבין בני אדם?
ב. מהם הגורמים לאדם להתייחס לאחר בייחס של אהבה או לחילופין בייחס של שנאה?

החזון איש, אמונה וביטחון

הסבירי כיצד עבודת המידות גורמת לאדם להגיע לאמונה באמיתות מציאות ה'.

ה"חזון איש" – אמונה וביטחון, פרק ב'

החזון איש, אמונה וביטחון

"ובהיות פעולת האמונה... בכלל מידות בני אדם, וכשם שמידת הענווה ומידת הרחמים וכיוצא בהן מן המידות – אין להם ממקרי צורת הגשם, שמידת הגשם קשורה בקצב ובמידה, ואם תפסיד קוצבה תופסד צורתה, וכלי שבור אינו אלא כלי חרס. אבל מידות בני אדם מתחלפות למדרגות נעלות זו מזו... כן מידת האמונה" (שם, פרק ב' פסקה א')

- א. בארי את המלים המודגשות בקו.
ב. על פי הקטע שלעיל, במה שונות מידות בני אדם מדברים גשמיים?
ג. לדעת ה"חזון איש" בהמשך דבריו, יש הבדל בין קטני האמן (שאמונתם חלשה) לבין אלה שאמונתם חזקה יותר, בנוגע לקיום מצוות. מהו הבדל זה?
ד. כיצד מבאר ה"חזון איש" את היחס שבין "אמונה" ל"ביטחון"? כתבי שני היבטים.

(תשנ"ה)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. מיהו "המצפץ ביטחון"? כתבי את הדוגמא שמביא החזון איש.
ב. בעלי הביטחון המזויף גרועים בהרבה ממשוללי הביטחון. צייני שתי סיבות לכך.

(תשנ"ו)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. "האמונה והביטחון אחת היא... האמונה בבחינת הלכה והביטחון בבחינת מעשה".
הסבירי את דבריו אלו של החזון איש.
ב. לפי החזון איש, כיצד אפשר לדעת אם יש לאדם בטחון אמיתי או ביטחון מזויף.

(תשס"א)

החזון איש, אמונה וביטחון

"אם כי עיקרי הביטחון מחובת הלב ומסתעפים ממנו מצוות מעשיות... יש בזה גם גדרים בפעולות של השתדלות המותרת..."

- א. מה הן "המצוות המעשיות" שמידת הביטחון מחייבת?
ב. מדוע נענש יוסף על שפנה לקבל עזרה משר המשקים המצרי, והלוא "נתחייב האדם בפעולות ולא לסמוך אניסא"?

(תשס"ג)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. "טעות נושנת נתאזרחה בלב רבים במושג ביטחון".
מהי הטעות? כיצד החזון איש מגדיר את המושג ביטחון?
ב. כיצד, לדעת חזון איש, מתנהג הבוטח באמת בה'?

(תשס"ה)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. לפי החזון איש, האם פנייתו של יוסף הצדיק אל שר המשקים היתה בגדר השתדלות מותרת, או שהיה בה משום היעדר מידת הביטחון? נמקי.
ב. מה לומד החזון איש מדבריהם של לולינוס ופפוס?

(תשס"ו)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. "טעות נושנת נתאזרחה בלב רבים במושג ביטחון".
מהי הטעות בנוגע למושג "ביטחון"? מדוע זו טעות?
ב. מדוע בעל הביטחון המזויף מגונה יותר ממי שאינו בוטח כלל?

(תשס"ח)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. "המידות – אין להן ממקרי צורת הגשם".
מהו המאפיין של המידות הגשמיות, ומדוע מאפיין זה אינו שייך למידות האדם?
ב. הסבירי כיצד האמונה בה' מחזקת את האדם בשעת סכנה.

(תשס"ט)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. מדוע הביטחון המזויף גרוע מהיעדר הבטחון? כתבי שתי סיבות?
ב. תארי את אופיו של בעל הביטחון האמיתי.
ג. כיצד בעל הביטחון האמיתי מוסיף קדושה בעולם, על פי ה"חזון איש"?

(תשע"א)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. לפי חזון איש, מיהם "קטני אמנה", וכיצד אמונתם באה לידי ביטוי?
ב. לפי חזון איש, אפשר לפרש את המושג "בטחון" בשתי דרכים, דרך אחת נכונה ודרך אחת שגויה. הסבירי את שתי הדרכים
ג. לפי חזון איש, כיצד ינהג בעל הבטחון האמיתי בעת צרה, וכיצד ינהג מחוסר הבטחון?

(תשע"ו)

החזון איש, אמונה וביטחון

- א. בציטוט שלפניך החזון איש מביא דעה רווחת בעניין הביטחון ושולל אותה.
"בכל מקרה שפוגש האדם והעמידתו לקראת עתיד בלתי מוכרע ושני דרכים בעתיד, אחת טובה ולא שנייה- כי בטח יהיה טוב... ואין הוראה זו בביטחון נכונה".
(1) על פי החזון איש, מדוע "אין הוראה זו בביטחון נכונה"?
(2) על פי החזון איש, מהו הביטחון האמיתי?
ב. מהו הקשר בין מידת הביטחון למידת האמונה?
ג. אלו פעולות נוקט "מחוסר הביטחון" כדי להינצל מצרות, ואילו פעולות נוקט בעל הביטחון?

(תשע"ח)

חזון איש, אמונה וביטחון

- א. "אכן מידת הביטחון קניין הלב".
כיצד מתנהג בעל מידת הביטחון?
ב. מדוע בעל הביטחון המזויף מגונה יותר ממשולל הביטחון? כתבי שני הסברים.
ג. על פי חז"ל, מהו הפגם בבקשה "והזכרתני" שביקש יוסף משר המשקים- פגם במידת הביטחון של יוסף או פגם בדרך ההשתדלות שלו? הסבירי את תשובתך.

(תשע"ט)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

הרב שלום נח ברזובסקי – האדמו"ר מסלונים :
מאמר: "טהרת המידות" מתוך ספרו "נתיבות שלום"

האדמו"ר מסלונים, נתיבות שלום, נתיבי טהרת המידות,

- א. האדמו"ר מסלונים כותב כי הבא לעסוק בטהרת מידותיו, צריך לדעת שתי הקדמות יסודיות. כתבי בקצרה את שתי ההקדמות.
ב. כיצד מוסבר הפסוק "סור מרע ועשה טוב" לפי "מאמר צדיקים"?

(תשנ"ח)

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות

- "ראו חז"ל עניין המידות שהם חזות הכל, והם קובעים את כל המהלכים הרוחניים שבאדם".
האדמו"ר מסלונים מסביר רעיון זה באמצעות משל העץ רב הענפים והפירות ומשל הבניין.
מה האדמו"ר מסלונים לומד מכל אחד מהמשלים על חשיבות המידות?

(תשס"ג)

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות

- א. כתבי את שלושת הגורמים המשפיעים על מידותיו של האדם.
ב. "והאיש הבא להיטהר (לתקן מידותיו) צריך להתבונן ולחקור... שכן ידיעה זו מסייעתו...".
במה צריך האיש להתבונן, ובמה מסייעת לו הידיעה?

(תשס"ז)

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות,

- א. ע"פ האדמו"ר מסלונים, כיצד אפשר להבין את דברי חז"ל: "מה הוא נקרא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון...?"
ב. האדמו"ר מסלונים מביא בדבריו משל לעץ ולבנין. בחרי משל אחד, הסבירי את המשל ואת הנמשל.

האדמו"ר מסלונים, "נתיבות שלום", נתיבי טהרת המידות

- א. כתבי שתיים מהוכחותיו של האדמו"ר מסלונים על חשיבות עבודת המידות.
ב. הרקע של המידות נוצר משלושה גורמים אפשריים. צייני מהם ודרגי את הקושי לשרשן

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות

- א. האדמו"ר מסלונים כותב שכדי לקיים את המצווה "והלכת בדרכיו" –
"לא די בכך שתעשה מעשי רחמנות וחנינה". אם כן, כיצד יש לקיים את המצווה הזו?
ב. האדמו"ר מסלונים מדמה את המידות הטובות לשורשי עץ וליסודות בניין.
הסבירי במה המידות הטובות דומות לשורשים וליסודות.
ג. מדוע לא כתוב בתורה שיש מצווה לתקן את המידות הרעות?

(תשס"ט)

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות

- א. "השכר (על עבודת המידות) אינו לפי ההישגים אלא לפי מה שעמלים"
הסבירי דברים אלה באמצעות המשל על חייל הלוחם בחזית.
ב. "הרקע של המידות מורכב משלושה".
(1) פרטי את שלושת המרכיבים של המידות.

(2) איזה משלושת המרכיבים האלה הכי קשה לעקור, ומה מוטל על האדם לעשות כדי לעקור אותו?

(תשע"א)

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות

- א. מהו ההסבר של האדמו"ר מסלונים לדרישה מהאדם "מה הוא נקרא רחום, אף אתה הוי רחום וחנון?"
ב. לפי ר' חיים ויטל (שדבריו מובאים במאמר), מדוע לא נמנו המידות בכלל תרי"ג מצוות?
ג. מה מלמד על המידות משל העץ רב הענפים והפירות, ומה מלמד על המידות משל הבניין רב הקומות?

(תשע"ג)

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות

- א. "אף אתה הוי רחום וחנון... ומשמעות הלשון... צריך להיות עצם של רחום וחנון"
הסבירי דברים אלה.
- ב. לפי ר' חיים ויטל (שדבריו מובאים במאמר), מדוע לא נמנו המידות בכלל תרי"ג מצוות?
- ג. מה מלמד על המידות משל העץ רב הענפים והפרות, ומה מלמד על המידות משל הבניין רב הקומות?
(תשע"ה)

האדמו"ר מסלונים, נתיבי טהרת המידות.

- א. מה תכלית האדם לדברי ה"נועם אלימלך", המובאים ב"טהרת המידות"?
- ב. הסבירי באמצעות משל העץ מדוע "המידות הן שורש לדבקות בה".
- ג. על פי דברי ר' חיים ויטאל המובאים ב"טהרת המידות", מדוע המידות אינן נכללות בתרי"ג המצוות?
(תשע"ז)

האדמו"ר מסלונים, נתיבות שלום, נתיבי טהרת המידות

- א. על פי האדמו"ר מסלונים, האיש הבא לטהר מידותיו צריך להתבונן לאיזה סוג הן שייכות.
(1) אילו סוגים של מידות יש באדם?
(2) מהו סוג המידות שההתמודדות עימו קשה יותר? נמקי את תשובתך.
- ב. הסבירי שתיים מן הדרכים שבהן אפשר לשנות מידות רעות, על פי האדמו"ר מסלונים.
- ג. מדוע לא הוזכרו בתורה ענייני המידות הרעות?
(תשע"ט)

הרב חיים פרידלנדר: שפתי חיים – נושא חדש בתוכנית המאמר: שבת – כאילו מלאכתך עשויה (עד "בזכות ברכת השבת")

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

- "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו" (בראשית ב', ג')
- א. מהו הסברו של רש"י לפסוק זה (כמובא במאמר).
- ב. מה מסיק ר' חיים פרידלנדר מדברי רש"י, על הקשר בין המן לשבת?
מהם שני המאפיינים של שבת המתבטאים במלים "ויברך", "ויקדש"
כיצד כל אחד ממאפיינים אלו באו לידי ביטוי במן?

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

- "ששת ימים תעבד, ועשית..מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוך" (שמות כ' ט-י)
- א. כתבי שתי שאלות שמציג המחבר על פסוק זה.
- ב. רש"י: "כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה"
הסבירי לפי רש"י מהי מנוחת השבת האמיתית הנדרשת על-פי התורה.

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

- "ששת ימים תעבד, ועשית..מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוך" (שמות כ' ט-י)
- א. כתבי שתי שאלות שמציג המחבר על פסוק זה.
- ב. רש"י: "כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה"
הסבירי לפי רש"י מהי מנוחת השבת האמיתית הנדרשת על-פי התורה.
מהו הקושי שמעלה רבי חיים פרידלנדר להסבר זה?
- ג. "וינח ביום השביעי" (שמות כ', י"א) – "שבו כבר נשלם כל הצריך להביא המכוון אל התכלית (נשלמה תכנית הבריאה) ובשלימות תהיה המנוחה" (ספורנו)
הסבירי מהי מנוחה אמיתית לפי ספורנו, וכיצד לומדים זאת מהמלים "וינח ביום השביעי"?

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

"הבריאה ביד הקב"ה כגרזן ביד החרש"

- א. הסבירי את המשל ואת נמשלו.
- ב. מה חלקו של האדם בהפעלת הבריאה?
- ג. כיצד הכרת האדם את תפקידו בקיום הבריאה מסייעת לו להרגיש "כאילו מלאכתך עשויה" בשבת?

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

- א. לדעת ספורנו, מהי ההנהגה הדרושה לאדם בששת ימי המעשה, כדי שיוכל "לקדשו" בשבת?
- ב. מהי ההשקפה שהתבטאה בירידת המן, וכיצד מגיעים להכרה זו בשבת קדש?

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

"כשתבא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה..."

על פי הרב פרידלנדר, כיצד האדם יכול להגיע להכרה זו?

(תשע"ה)

א. "הבריאה ביד הקב"ה, כגרזן ביד החרש".

הסבירי את המשל, וכתבי מה הרב פרידלנדר מסיק ממנו על הפעולה של האדם.

ב. "בשבת לא די באי עשייה (של מלאכה), אלא יש לשבות גם ממחשבה בה, אפילו לא להרהר ולא להיות עסוק במחשבה על ענייני המלאכה".

הסבירי כיצד אפשר להגיע לשביתה במחשבה.

ג. "זכור את יום השבת לקדשו - היה תמיד זוכר את יום השבת בעסקיך בימי המעשה (...). לקדשו". על פי הרב פרידלנדר, מה נדרש מן האדם בציווי זה?

(תשע"ז)

רבי חיים פרידלנדר, שבת- כאילו מלאכתך עשויה

א. "בזעת אפיך תאכל לחם" (בראשית, ג', י"ט)

מדוע על האדם להמעיט בהשתדלותו בענייני פרנסה?

ב. מהו הרעיון המשותף לשבת ולמן שניתן לעם ישראל במדבר?

ג. אנשי דור המדבר זכו ל"לימוד כפול ומכופל" בעניין השבת. מהו לימוד זה?

(תשע"ט)